

АУДИТТИН ЭЛ АРАЛЫК СТАНДАРТЫ 700 (КАЙРА КАРАЛГАН)
ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТТУУЛУК ЖӨНҮНДӨ ПИКИРДИ
КАЛЫПТАНДЫРУУ ЖАНА КОРУТУНДУНУ ТҮЗҮҮ

(2016-жылдын 15-декабрында же бул күндөн кийин аяктай турган мезгилдер
үчүн финансылык отчеттуулуктун аудитине карата күчүнө кирет)

МАЗМУНУ

	Пункт
Киришүү	
Ушул стандартты колдонуу чөйрөсү	1–4
Күчүнө кирүү күнү	5
Максаттар	6
Аныктамалар	7–9
Талаптар	
Финансылык отчеттуулук жөнүндө пикирди калыптандыруу	10–15
Аудитордук пикирдин формасы	16–19
Аудитордук корутунду	20–52
Финансылык отчеттуулук менен берилүүчү кошумча маалымат ...	53–54
Пайдалануу боюнча колдонмо жана башка түшүндүрмө материалдар	
Ишкананын эсеп практикасынын сапаттык аспекттери	A1–A3
Финансылык отчеттуулукта ойдогудай түрдө ачып көрсөтүлгөн эсеп саясаты	A4
Финансылык отчеттуулукта берилген маалымат жөндүү, ишенимдүү, салыштырылат жана түшүнүктүү and Understandable.....	A5
Финансылык отчеттуулукта берилген маалыматка олуттуу операциялардын жана окуялардын таасирин ачып көрсөтүү	A6
Финансылык отчеттуулукта ишенимдүү берүү жетишилгенин же жоктугун баалоо	A7–A9
Финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын сыпаттамасы	A10–A15
Аудитордук пикирдин формасы.....	A16–A17
Аудитордук корутунду	A18–A77
Финансылык отчеттуулук менен берилүүчү кошумча маалымат ...	A78–A84

Тиркеме. Финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордук корутундулардын
мисалдары

Аудиттин эл аралык стандартын АЭС 700 (кайра каралган) «*Финансылык отчеттуулук жөнүндө пикирди калыптандыруу жана корутундуну түзүүнү*» АЭС 200 «*Көз карандысыз аудитордун негизги максаттары жана Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитти жүргүзүү*» менен бирге кароо керек.

Киришүү

Ушул стандартты колдонуу чөйрөсү

1. Ушул Аудиттин эл аралык стандарты (АЭС) финансылык отчеттуулук жөнүндө пикирге калыптандыруу боюнча аудитордун милдеттерин белгилейт. Мындан тышкары, анда финансылык отчеттуулуктун натыйжасында чыгарылган аудитордук корутундунун формасы жана мазмуну сүрөттөлөт.
2. АЭС 701¹ аудитордук корутундудагы аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо үчүн аудитордун жоопкерчилигин белгилейт. Аудитор модификацияланган пикирди билдириши же аудитордук корутундуга «Маанилүү жагдайлар» же «Башка маалыматтар» бөлүмдөрүн кошуу аудитордук корутундунун формасына жана мазмунуна кандай таасир эте тургандагы жөнүндө маселе АЭС 705де (кайра каралган)² жана АЭС 706да (кайра каралган)³ каралат. Башка айрым АЭСтер ошондой эле аудитордук корутундуну түзүүгө жана чыгарууга карата колдонулуучу талаптарды камтыйт.
3. Ушул стандарт жалпы багыттагы финансылык отчеттуулуктун толук комплектинин аудитине карата колдонулат жана бул контексте баяндалган. Атайын багыттагы концепцияга ылайык даярдалган финансылык отчеттуулуктун аудитинин өзгөчөлүктөрү АЭС 800дө (кайра каралган)⁴ каралат. Финансылык отчеттуулуктун өзүнчө отчетунун же финансылык отчеттун өзүнчө элементинин, беренелер тобунун же беренесинин аудитинин өзгөчөлүктөрү АЭС 805те (кайра каралган)⁵ каралат. Ушул стандартты ошондой эле АЭС 800дүн (кайра каралган) же АЭС 805тин (кайра каралган) негизинде жүргүзүлүүчү аудитке карата колдонууга болот.
4. Ушул стандарттардын талаптары бүткүл дүйнөдө аудитордук корутундулардын ырааттуулугун жана салыштырылышын камсыз кылуу зарылчылыгынын жана аудитордук корутундуда пайдалануучулар үчүн алда канча актуалдуу болгон маалыматты берүү

¹ АЭС 701 «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусунда аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо»

² АЭС 705 (кайра каралган) «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусундагы модификацияланган пикир»

³ АЭС 706 (кайра каралган) «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусундагы «Маанилүү жагдайлар» жана «Башка маалыматтар» бөлүмдөрү»

⁴ АЭС 800 (кайра каралган) «Атайын багыттагы концепцияга ылайык даярдалган финансылык отчеттуулуктун аудитинин өзгөчөлүктөрү»

⁵ АЭС 805 (кайра каралган) «Финансылык отчеттуулуктун өзүнчө отчетторунун жана финансылык отчеттуулуктун конкреттүү элементтеринин, эсептеринин же беренелеринин аудитинин өзгөчөлүктөрү».

аркылуу аудитордук корутундулардын баалуулугун жогорулатуу зарылчылыгынын ортосундагы ойдогудай баланска жетишүүгө багытталган. Ушул стандарт аудитордук корутунду ырааттуулук принцибин сактоого багытталган, бирок мында айрым юрисдикциялардын конкреттүү жагдайларын эске алууга мүмкүндүк бере турган ийкемдикти камсыз кылуу зарылчылыгын тааныйт. Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитти жүргүзүүдө аудитордук корутундунун баяндалыштарында ырааттуулукту сактоо дүйнөлүк рынокто ага ишенимди жогорулатып, дүйнөдө таанылган стандарттарга ылайык аткарылган аудитордук тапшырмаларды идентификациялоону жеңилдетет. Мындан тышкары, ырааттуулук принциби аудитордук корутундуларды пайдалануучулар жакшы түшүнүшүнө жана алар келип чыккан учурда демейдегиден башка жагдайларды табууга көмөктөшөт.

Күчүнө кирүү күнү

5. Ушул стандарт 2016-жылдын 15-декабрында же ушул күндөн кийин аяктай турган мезгилдер үчүн финансылык отчеттуулуктун аудитине карата күчүнө кирет.

Максаттар

6. Аудитордун максаттары төмөнкүлөрдө турат:
 - (а) алынган аудитордук далилдерге таянуу менен жасалган тыянактарды баалоонун негизинде финансылык отчеттуулук жөнүндө пикирди калыптандырууда; жана
 - (б) бул пикирди жазуу жүзүндөгү корутунду формасында так билдирүүдө.

Аныктамалар

7. Аудиттин эл аралык стандарттарынын максаттары үчүн төмөнкүдөй терминдер төмөндө келтирилген мааниге ээ:
 - (а) жалпы багыттагы финансылык отчеттуулук – жалпы багыттагы концепцияга ылайык даярдалган финансылык отчеттуулук;
 - (б) жалпы багыттагы концепция – пайдалануучулардын кеңири чөйрөсүнүн финансылык маалыматка жалпы муктаждыктарын канааттандыруу максатында иштелип чыккан финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясы. Финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясы ишенимдүү берүү концепциясы же шайкештик концепциясы түрүндө берилиши мүмкүн.

«Ишенимдүү берүү концепциясы» финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясын белгилөө үчүн колдонулат, ал ушул концепциянын талаптарына шайкеш келүүнү карайт, ошондой эле:

- (i) финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүүнү камсыз кылуу жетекчиликтен маалыматты бул концепцияда каралгандан көп көлөмдө берүүнү талап кылышы мүмкүн экендигин айкын формада тааныйт же билдирет, же
- (ii) финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүүнү камсыз кылуу үчүн жетекчиликтен концепциянын талаптарынан четтөө талап кылынышы мүмкүн экендигин айкын формада тааныйт. Мындай четтөөлөр өтө сейрек жагдайларда гана талап кылынышы мүмкүн.

модификацияланбаган пикир – учурдагы бардык жактарда финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарына ылайык даярдалган деп тыянак чыгарылган аудитор айткан пикир.⁶

- (c) модификацияланбаган пикир – учурдагы бардык жактарда финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарына ылайык даярдалган деп тыянак чыгарылган аудитор айткан пикир.⁷

8. Ушул стандартта «финансылык отчеттуулук» термини “тиешелүү эскертүүлөрү менен жалпы багыттагы финансылык отчеттуулуктун толук комплектин билдирет”.⁸ Финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонуучу концепциясынын талаптары финансылык отчеттуулукту берүүнү, анын түзүмүн жана мазмунун, ошондой эле финансылык отчеттуулуктун толук комплектин түзгөндөрдү аныктайт.

9. Ушул стандартта Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) шилтеме Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары боюнча кеңеш чыгарган Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарын билдирет, ошондой эле коомдук сектордогу уюмдар үчүн Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына шилтеме коомдук сектордогу уюмдар үчүн Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары боюнча кеңеш

⁶ АЭС 200 «Көз карандысыз аудитордун негизги максаттары жана Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитти жүргүзүү», 13(а)-пункт

⁷ 25–26-пункттарда ишенимдүү берүү концепциясын жана шайкештик концепциясын колдонуу учурларында пикир билдирүү үчүн колдонулуучу баяндалыштар каралат.

⁸ АЭС 200, 13(f)-пункт, финансылык отчеттуулуктун курамын белгилейт.

чыгарган Коомдук сектордогу уюмдар үчүн финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарын (КСФОЭС) билдирет.

Талаптар

Финансылык отчеттуулук жөнүндө пикирди калыптандыруу

10. Аудитор финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык бардык олуттуу мамилелерде финансылык отчеттуулук даярдалгандыгы же жоктугу жөнүндө пикирди калыптандырууга тийиш.^{9,10}
11. Бул пикирди калыптандыруу үчүн аудитор финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбайт деген акылга сыярлык ишеним аудиттин жүрүшүндө алынгандыгы же жоктугу жөнүндө тыянак жасоого тийиш. Мында төмөнкүлөрдү эске алуу керек:
 - (a) АЭС 330гө¹¹ ылайык жетиштүү ойдогудай аудитордук далилдер алынгандыгы же жоктугу жөнүндө аудитордун тыянактарын;
 - (b) өзүнчө же жыйындысында алынган оңдолбогон бурмалоолор АЭС 450гө ылайык¹² олуттуу болуп санала тургандыгы же жоктугу жөнүндө аудитордун тыянактарын;
 - (c) 12–15-пункттарга ылайык талап кылынган баалоонун натыйжаларын.
12. Аудитор финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарына ылайык бардык олуттуу мамилелерде даярдалгандыгын же жоктугун баалоого тийиш. Баалоону жүргүзүүдө аудитор ишкананын эсеп практикасынын сапаттык аспектерин, анын ичинде жетекчиликтин ой жүгүртүүлөрүнүн ыктымалдуу бир жактуулугунун белгилерин кароого тийиш (A1–A3-пункттарды караңыз).
13. Аудитор, атап айтканда, финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарын эске алуу менен төмөнкүлөрдү баалоого тийиш:
 - (a) эсеп саясатынын тандалган жана колдонулуучу негизги жоболору финансылык отчеттуулукта ойдогудай түрдө ачып көрсөтүлгөнүн же жоктугун. Бул баалоону жүзөгө ашырууда

⁹ АЭС 200, 11-пункт.

¹⁰ 25–26-пункттарда ишенимдүү берүү концепциясын жана шайкештик концепциясын колдонуу учурларында пикир билдирүү үчүн колдонулуучу баяндалыштар каралат.

¹¹ АЭС 330 «Бааланган тобокелдиктерге жооп иретиндеги аудитордук жол-жоболор», 26-пункт.

¹² АЭС 450 «Аудиттин жүрүшүндө табылган бурмалоолорду баалоо», 11-пункт

аудитор эсеп саясаты ишкананын мүнөзүнө шайкеш экенин жана ал айкын даярдалганын же жоктугун кароого тийиш (А4-пунктту караңыз):

- (b) эсеп саясатынын тандалган жана колдонулуучу жоболору финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына шайкеш келе тургандыгын же жоктугун жана алар ойдогудай болуп санала тургандыгын же жоктугун;
 - (c) жетекчилик эсептеп чыккан баалануучу маанилер негиздүү болуп санала тургандыгын же жоктугун;
 - (d) финансылык отчеттуулукта берилген маалымат жөндүү, ишенимдүү, салыштырылуучу жана түшүнүктүү болуп санала тургандыгын же жоктугун. Мындай баалоону жүзөгө ашырууда аудитор төмөнкүлөрдү эске алууга тийиш:
 - киргизилүүгө тийиш болгон маалымат киргизилгендигин же жоктугун, ошондой эле бул маалымат ойдогудай түрдө классификациялангандыгын, топтоштурулганын же бириндетилгендигин жана мүнөздөлгөнүн же жоктугун;
 - шайкеш болуп саналбаган жана ачып көрсөтүлгөн маселелерди ойдогудай түшүнүүнү айкын эмес кылган маалыматты киргизүү менен финансылык отчеттуулукту жалпы берүү бузулбаганын же жоктугун (А5-пунктту караңыз);
 - (e) финансылык отчеттуулук болжолдонгон пайдалануучуларга олуттуу операциялардын жана окуялардын финансылык отчеттуулукта берилген маалыматка таасирин түшүнүүгө мүмкүндүк бере турган маалыматты ойдогудай ачып көрсөтүүнү камсыз кыла тургандыгын же жоктугун (А6-пунктту караңыз);
 - (f) финансылык отчеттуулукта ойдогудай терминология, анын ичинде финансылык отчеттуулуктун курамындагы ар бир отчеттун аталышы колдонула тургандыгын же жоктугун.
14. Эгерде финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган болсо, анда 12–13-пункттарга ылайык талап кылынган баалоо ошондой эле финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүүнү камсыз кыла тургандыгын же жоктугун баалоону камтууга тийиш. Аудитор финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүүнү камсыз кыла тургандыгын же жоктугун баалоосу төмөнкүлөрдү кароону камтууга тийиш (А7–А9-пункттарды караңыз):
- (a) финансылык отчеттуулукту жалпы берүүнү, анын түзүмүн жана мазмунун; жана

- (b) тиешелүү эскертүүлөрү бар финансылык отчеттуулук анын негизинде турган операциялар жана окуялар аларды ишенимдүү берүүнү камсыз кылгыдай түрдө берилгенин же жоктугун.
15. Аудитор финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ойдогудай шилтемени же анын сыпаттамасын камтый тургандыгын же жоктугун баалоого тийиш (A10–A15-пункттарды караңыз).

Аудитордук пикирдин формасы

16. Эгерде аудитор финансылык отчеттуулук учурдагы бардык мамилелерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык даярдалган деген тыянакка келсе, ал модификацияланбаган пикирин билдирүүгө тийиш.
17. Эгерде аудитор:
- (a) Алынган аудитордук далилдердин негизинде бүтүндөй алганда каралып жаткан финансылык отчеттуулук олуттуу бурмалоолорду камтыйт деген тыянак чыгарса, же;
 - (b) Бүтүндөй алганда каралып жаткан финансылык отчеттуулук олуттуу бурмалоолорду камтыбайт деген тыянак чыгаруу үчүн талаптагыдай жетиштүү аудитордук далилдерди ала албаса,
- ал АЭС 705тин (кайра каралган) жоболоруна ылайык аудитордук корутундуда пикирин модификациялоого тийиш.
18. Эгерде ишенимдүү берүү концепциясынын талаптарына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүүнү камсыз кылбаса, анда аудитор бул жагдайды жетекчилик менен талкуулоого жана финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарына жана бул маселе кандай чечиле тургандыгына жараша АЭС 705ке (кайра каралган) ылайык аудитордук корутундуда пикирди модификациялоо зарылчылыгы бар же жоктугун аныктоого тийиш (A16-пунктту караңыз).
19. Эгерде финансылык отчеттуулук шайкештик концепциясына ылайык даярдалган болсо, аудитордон финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүүнү камсыз кыла тургандыгын же жоктугун баалоону аткаруу талап кылынбайт. Бирок, өтө сейрек учурларда, эгерде аудитор мындай финансылык отчеттуулук адаштырууга алып барат деген тыянак чыгарса, ал ушул жагдайды жетекчилик менен талкуулоого жана бул маселе кандай чечиле тургандыгына жараша бул маалыматты аудитордук корутундуда кабарлоонун кереги бар же жоктугун жана, эгерде керек болсо, кандай түрдө кабарлоо керектигин аныктоого тийиш (A17-пунктту караңыз)

Аудитордук корутунду

20. Аудитордук корутунду жазуу жүзүндө болууга тийиш (А18–А19-пункттарды караңыз).

Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудиттин натыйжалары боюнча аудитордук корутунду

Аталышы

21. Аудитордук корутундунун бул документ көз карандысыз аудитордун корутундусу болуп санала тургандыгын так көрсөткөн аталышы болууга тийиш (А20-пунктту караңыз).

Даректелүүчү

22. Аудитордук корутундунун даректелүүчүсү аудитордук тапшырманын шарттарына ылайык ойдогудай түрдө белгиленүүгө тийиш (А21-пунктту караңыз).

Аудитордун пикири

23. Аудитордук корутундунун биринчи бөлүмү аудитордун пикирин камтууга жана «Пикир» деген баш сөзү болууга тийиш.

24. Аудитордук корутундунун «Пикир» деген бөлүмүндө ошондой эле төмөнкүлөр зарыл:

- (a) финансылык отчеттуулугуна карата аудит жүргүзүлгөн ишкананы көрсөтүү;
- (b) бул финансылык отчеттуулуктун аудити жүргүзүлгөндүгүнүн фактысын көрсөтүү;
- (c) финансылык отчеттуулуктун курамына кирген ар бир отчеттун аталышын көрсөтүү;
- (d) эскертүүлөргө шилтемени, анын ичинде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача баянын берүү; жана
- (e) финансылык отчеттуулуктун курамына кирген ар бир финансылык отчетто камтылган күндү же мезгилди көрсөтүү (А22–А23-пункттарды караңыз).

25. Ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулук жөнүндө модификацияланбаган пикирди билдирүүдө, эгерде мыйзамда же ченемдик актыда башкасы каралбаса, аудитордун пикири бирдей катары каралуучу төмөнкүдөй баяндалыштардын бирин камтууга тийиш:

- (a) биздин пикирибиз боюнча, тиркелген финансылык отчеттуулук [финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу

концепциясына] ылайык [...] бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат, же;

- (b) биздин пикирибиз боюнча тиркелген финансылык отчеттуулук [финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына] ылайык [...] туура жана ишенимдүү түшүнүктү берет (A24–A31-пункттарды караңыз).
26. Шайкештик концепциясына ылайык даярдалган модификацияланбаган пикирди билдирүүдө аудитордун пикири тиркелген финансылык отчеттуулук бардык олуттуу мамилелерде [финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына] ылайык даярдалганын көрсөтүүгө тийиш (A26–A31-пункттарды караңыз).
27. Эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонуучу концепциясы Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары боюнча кеңеш чыгарган ФОЭС эмес же Коомдук сектордогу уюмдар үчүн финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары боюнча кеңеш чыгарган Коомдук сектордогу уюмдар үчүн финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарты эмес болуп саналса, анда аудитордун пикири финансылык отчеттуулукту даярдоонун тиешелүү концепциясы кабыл алынган юрисдикцияны көрсөтүүнү камтууга тийиш.

Пикир билдирүү үчүн негиз

28. The Аудитордук корутунду түздөн-түз «Пикир» деген бөлүмдөн кийин турган «Пикир билдирүү үчүн негиз» деген баш аталышы бар бөлүмдү камтууга тийиш (A32-пунктту караңыз), ошондой эле:
- (a) аудит Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөндүгү жөнүндө билдирүүнү камтууга (A33-пунктту караңыз);
 - (b) Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитордун милдеттерин сыпаттаган аудитордук корутундунун бөлүмүнө шилтемени камтууга;
 - (c) аудитке карата колдонулуучу тиешелүү этикалык талаптарга ылайык аудитор ишканага карата көз каранды эместиги жана ушул талаптарга ылайык аудитордун башка этикалык милдеттерин аткаргандыгы жөнүндө билдирүүнү камтууга. Бул пикир тиешелүү этикалык талаптар кабыл алынган юрисдикцияны көрсөтүүгө же Бухгалтерлердин этикасынын эл аралык стандарттары боюнча кеңештин *Кесинкөй бухгалтерлердин этикасы кодексине* (БЭЭСК Кодекси) шилтемени камтууга тийиш (A34–A39-пункттарды караңыз);

- (d) аудитор өзү алган аудитордук далилдер аудитордун пикирин билдирүү үчүн негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат деп эсептей тургандыгы же жоктугу жөнүндө билдирүүнү камтууга тийиш.

Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү

29. Бардык колдонулуучу учурларда аудитор АЭС 570ке (кайра каралган) ылайык корутунду берүүгө тийиш¹³.

Аудиттин негизги маселелери

30. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген жалпы багыттагы ишканалардын финансылык отчеттуулугунун толук комплектинин аудитинин учурунда аудитор аудитордук корутунду АЭС 701ге ылайык аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалыматты билдирүүгө тийиш.
31. Эгерде башкача түрдө, мисалы, мыйзамга же ченемдик актыга ылайык, аудитордук корутундудагы аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымат аудитордон талап кылынса же аудитор аны билдирүүнү чечсе, ал муну АЭС 701ге ылайык жасоого тийиш (А40– А42-пункттарды караңыз).

Башка маалыматтар

32. Бардык колдонулуучу учурларда аудитор АЭС 720га (кайра каралган) ылайык корутунду берүүгө тийиш.¹⁴

Финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчилик

33. Аудитордук корутунду «Финансылык отчеттуулук үчүн жетекчиликтин жоопкерчилиги» деген аталыштагы бөлүмдү камтууга тийиш. Аудитордук корутундуда конкреттүү юрисдикцияны укуктук жөнгө салууга ылайык термин колдонууга тийиш, ал эми «жетекчилик» деген терминди пайдалануу милдеттүү болуп саналбайт. Айрым юрисдикцияларда корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактарга көрсөтүү келтирилиши мүмкүн (А44-пунктту караңыз).
34. Аудитордук корутундунун бул бөлүмүндө жетекчиликтин төмөнкүлөр үчүн жоопкерчилиги сүрөттөлүүгө тийиш (А45–А48-пункттарды караңыз):
- (a) финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык бул финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жана, жетекчиликтин пикири боюнча финансылык

¹³ АЭС 570 (кайра каралган) «Ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү» 21–23-пункттар.

¹⁴ АЭС 720 (кайра каралган) «Башка маалыматка тиешелүү аудитордун милдеттери»

отчеттуулукту даярдоо үчүн зарыл болгон, ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбаган ички контролдоо системасы үчүн; жана

- (b) өзүнүн ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишканын кудуретин¹⁵ жана бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолду колдонуунун орундуулугун, ошондой эле, эгерде колдонууга мүмкүн болсо, иштин үзгүлтүксүздүгүнө тиешеси бар маалыматтарды ачып көрсөтүүнүн ойдогудай мүнөзүн баалоо үчүн. Ушул баалоону аткаруу үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин түшүндүрүү бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолду колдонуу кандай учурларда орундуу экендигин сүрөттөөнү камтууга тийиш (A48-пунктту караңыз).

35. Аудитордук корутундунун ушул бөлүмүндө ошондой эле финансылык отчеттуулукту түзүү процессине көзөмөлдүктү жүзөгө ашыруу үчүн жооптуу адамдар, эгерде ушундай көзөмөлдү аткаруу үчүн жооптуу адамдар жогорудагы 34-пунктта сүрөттөлгөн милдеттерди аткарган адамдардан айырмаланса, көрсөтүлүүгө тийиш. Бул учурда ушул бөлүмдүн баш аталышында ошондой эле «корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарды» көрсөтүү жасалууга же конкреттүү юрисдикцияны укуктук жөнгө салууга ылайык колдонулуучу термин колдонулууга тийиш (A49-пунктту караңыз).
36. Эгерде финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган болсо, аудитордук корутундуда финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигинин сыпаттамасы жагдайларга жараша «бул финансылык отчеттуулукту даярдоону жана ишенимдүү берүүнү» же «акыйкат жана ишенимдүү түшүнүктү берүүчү финансылык отчеттуулукту даярдоону» көрсөтүүгө тийиш.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

37. Аудитордук корутунду «Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги» деп аталган бөлүмдү камтууга тийиш.
38. Аудитордук корутундунун бул бөлүмү төмөнкүлөр жөнүндө билдирүүнү камтууга тийиш (A50-пунктту караңыз):
- (a) аудитордун максаты төмөнкүлөрдөн турат:

¹⁵ АЭС 570 (кайра каралган), 2-пункт

- (i) финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбайт деген акылга сыярлык ишенимди алууда; жана
 - (ii) аудитордук пикирди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууда (A51-пунктту караңыз);
 - (b) акылга сыярлык ишенич ишенимдүүлүктүн жогорку деңгээлин билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит учурдагы олуттуу бурмалоону дайыма таба алат деген кепилдик болуп саналбайт; жана
 - (c) бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин же каталардын натыйжасында келип чыгышы мүмкүн, буга байланыштуу аудитор төмөнкүлөргө милдеттүү:
 - (i) же болбосо, эгерде алар өзүнчө же жыйындысында ушул финансылык отчеттуулуктун негизинде пайдалануучулар кабыл алуучу экономикалык чечимдерге таасир этиши мүмкүн деп жетиштүү негизде болжолдоого мүмкүн болсо, алар олуттуу болуп санала тургандыгын түшүндүрүүгө;¹⁶ же
 - (ii) же болбосо финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык олуттуулуктун аныктамасын же сыпаттамасын берүүгө (A53-пунктту караңыз).
39. Аудитордук корутундунун «Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги» бөлүмү ошондой эле төмөнкүлөрдү камтууга тийиш (A50-пунктту караңыз):
- (a) Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлүп жаткан аудиттин алкагында аудитор кесиптик ой жүгүртүүнү колдонуп жана бүткүл аудиттин аралыгында кесипкөй скептицизмди сактап жаткандыгы жөнүндө билдирүүнү; жана
 - (b) аудитор төмөнкүлөр үчүн жоопкерчилик тарта тургандыгын көрсөтүү менен аудиттин сыпаттамасын:
 - (i) ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоо тобокелдиктерин табуу жана баалоо; бул тобокелдиктерге жооп иретинде аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгуу жана жүргүзүү; аудитордук пикирди билдирүүгө негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналган аудитордук далилдерди алуу. Ак ниетсиз аракеттердин

¹⁶ АЭС 320 «Аудитти пландаштыруудагы жана жүргүзүүдөгү маанилүүлүк», 2-пункт

натыйжасындагы олуттуу бурмалоолорду таппай калуу тобокелдиги катанын натыйжасындагы олуттуу бурмалоону таппай калуу тобокелдигине караганда жогору, анткени ак ниетсиз аракеттер көмүскө бүтүмдү, жасалмалоону, атайлап таштап кетүүнү, маалыматты бурмалап көрсөтүүнү же ички контролдоо системасын кыйгап өтүүчү аракеттерди камтышы мүмкүн;

- (ii) ишкананын ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикир билдирүү максатында эмес, аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгуу максатында аудит үчүн мааниге ээ болгон ички контролдоо системасы түшүнүгүн алуу. Аудитор ошондой эле финансылык отчеттуулуктун аудити менен катар, ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикир билдирүү үчүн жоопкерчилик тарткан учурларда ал ички контролдоо тутумун аудитор карап чыгышы ишкананын ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикирди билдирүү максатын көздөбөстөн аткарылгандыгы жөнүндө фразаны алып салууга тийиш;
- (iii) колдонулуучу эсеп саясатынын ойдогудай мүнөзүн, ошондой эле жетекчилик эсептеп чыккан баалануучу маанилердин негиздүүлүгүн жана жетекчилик маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүсүн баалоо;
- (iv) бухгалтердик эсепте колдонулуучу ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолду жетекчилик колдонуусунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө тыянак, ошондой эле алынган аудитордук далилдердин негизинде – өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишкананын жөндөмүндө кыйла шектенүүлөр келип чыгышына негиз болушу мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар же жоктугу жөнүндө тыянак. Эгерде аудитор олуттуу айкын эместиктин бар экендиги жөнүндө тыянакка келсе, ал аудитордук корутундуда финансылык отчеттуулукта ачып көрсөтүлүүчү тиешелүү маалыматка көңүл бурууга же, эгерде маалыматты мындай ачып көрсөтүү жетишсиз болсо, пикирди модификациялоого тийиш. Аудитордун тыянактары аудитордук корутундунун күнүнө чейин алынган аудитордук далилдерге негизделет. Бирок келечектеги окуялар жана шарттар ишкана өзүнүн ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантуу жөндөмүн жоготушуна алып келиши мүмкүн;

- (v) эгерде финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган болсо, финансылык отчеттуулукту жалпы берүүнү, анын түзүмүн жана мазмунун, анын ичинде маалыматты ачып көрсөтүүнү, ошондой эле анын негизинде турган финансылык отчеттуулук операцияларды жана окуяларды алар жөнүндө ишенимдүү берүү камсыз кылынгыдай түрдө көрсөтө тургандыгын же жоктугун баалоо;
 - (c) эгерде АЭС 600¹⁷ колдонулса, төмөнкүлөрдү көрсөтүү менен топтун аудити боюнча тапшырма үчүн аудитордун жоопкерчилигинин кошумча сыпаттамасын камтуу:
 - (i) аудитор топтун финансылык отчеттуулугу жөнүндө пикирди билдирүү үчүн ишкана же топтун ичиндеги бизнес ишмердүүлүгү жөнүндө финансылык маалымат жагынан талаптагыдай жетиштүү аудитордук далилдерди алуу үчүн жоопкерчилик тартат;
 - (ii) аудитор топтун аудити боюнча тапшырмага жалпы жетекчилик кылуу, аудиттин жүрүшүнө жана аны аткарууга көзөмөлдү жүзөгө ашыруу үчүн жоопкерчилик тартат; жана
 - (iii) аудитор аудитордук пикир үчүн толук жоопкерчилик тартат.
40. Аудитордук корутундунун «Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги» бөлүмү ошондой эле төмөнкүлөргө тийиш (А50-пункту караңыз):
- (a) аудитор корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүүнү жүргүзүп, аларга башкалардан тышкары, аудиттин пландалган көлөмү жана мөөнөттөрү жөнүндө жана аудиттин жүрүшүндө табылган маанилүү маселелер жөнүндө, анын ичинде аудитор аудиттин процессинде тапкан ички контролдоо системасынын кыйла кемчиликтери жөнүндө маалыматты жеткирип жатканын көрсөтүүгө;
 - (b) баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканалардын финансылык отчеттуулугунун аудитинин учурунда аудитор корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга ал көз карандысыздык жагынан тиешелүү этикалык талаптарды аткаргандыгы жана бардык өз ара мамилелер жана

¹⁷ АЭС 600 «Топтун финансылык отчеттуулугунун аудитинин (анын ичинде компоненттердин аудиторлорунун ишинин) өзгөчөлүктөрү»

аудитордун көз карандысыздыгына таасир этүүчү деп негиздүү түрдө эсептөөгө боло турган башка маселелер жөнүндө жана, эгерде зарыл болсо, бардык тиешелүү этияттык чаралары жөнүндө маалыматтарды аларга жеткиргендиги тууралуу билдирмени бере тургандыгын көрсөтүүгө; жана

- (с) баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканалардын жана аларга карата АЭС 701ге ылайык аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымат кабарландырылуучу башка ишканалардын финансылык отчеттуулугунун аудитинин учурунда корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга жеткирилген маселелердин ичинен аудитор үстүдөгү мезгил үчүн финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн алда канча маанилүү болуп саналган жана, тиешелүү түрдө, аудиттин негизги маселелерин билдирген маселелерди тандай тургандыгын көрсөтүүгө. Аудитор бул маселелерди аудитордук корутундуда ачып көрсөтөт, бул маселелер жөнүндө маалыматты ачык ачып көрсөтүү мыйзамда же ченемдик актыда тыюу салынган же аудитор кандайдыр бир маселе жөнүндө маалымат аудитордук корутундуда билдирилүүгө тийиш эместиги жөнүндө тыянакка келген учурлар кирбейт, анткени мындай маалыматты кабарлоонун кесепеттери аны кабарлоодон коомдук маанилүү пайдадан ашат деп жетиштүү негиз менен болжолдоого болот (А53-пунктту караңыз).

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигин сыпаттоону чагылдыруу орду

- 41. 39–40-пункттарга ылайык талап кылынган финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигин сыпаттоо төмөнкүлөргө киргизилүүгө тийиш (А54-пунктту караңыз):
 - (а) аудитордук корутундунун текстине;
 - (b) аудитордук корутундунун тиркемесине, анын үстүнө бул учурда аудитордук корутунду бул тиркеменин карамагына шилтемени камтууга тийиш, же (А55–А57-пункттарды караңыз);
 - (с) мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары муну жасоого аудиторго ачык формада уруксат берген учурларда аудитордук корутундуларда тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын сайтында ушундай сыпаттаманын курамына атайын шилтемени жайгаштыруу аркылуу (А54, А56–А57-пункттарды караңыз).
- 42. Эгерде аудитор тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын сайтындагы аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасына шилтеме жасаса, ал мындай сыпаттама ушул стандарттын 30–40-пункттарынын талаптарын

чагылдыраарын жана аларга карама-каршы келбей тургандыгын белгилөөгө тийиш (А56-пунктту караңыз).

Башка отчетторду түзүү боюнча милдеттер

43. Эгерде аудиторго финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордук корутундуда башка отчетторду түзүү боюнча башка милдеттер жүктөлсө, аудитор башка отчетторду түзүү боюнча бул милдеттерди Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитордун милдеттерине кошумча түрдө баяндайт, башка отчетторду түзүү боюнча бул милдеттер «башка мыйзамдарга жана ченемдик талаптарга ылайык отчет» деп аталган же бөлүмдүн мазмунуна ылайык келген башка аталышы болгон аудитордук корутундунун өзүнчө бөлүмүндө каралууга тийиш, буга корутундуларды берүү боюнча ушул милдеттер Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык башка отчетторду түзүү боюнча милдеттердин алкагында берилген темаларды чагылдырган учурлар кирбейт, бул учурда башка отчетторду түзүү боюнча милдеттер АЭСтин талаптарында каралган корутундунун тиешелүү элементтери сыяктуу эле бөлүмдө берилиши мүмкүн (А58–А60-пункттарды караңыз).
44. Эгерде башка отчетторду түзүү боюнча милдеттер Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарында каралган корутундунун тиешелүү элементтери сыяктуу эле бөлүмдө берилген болсо, аудитордук корутундуда башка отчетторду түзүү боюнча ушундай милдеттердин жана Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарына ылайык корутунду берүү боюнча милдеттердин ортосундагы айырманы түз чагылдыруу керек (А60-пунктту караңыз).
45. Эгерде аудитордук корутунду башка отчетторду түзүү боюнча милдеттер каралган өзүнчө бөлүмдү камтыса, анда ушул стандарттын 21-40-пункттарынын талаптары «Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» деп аталган бөлүмгө киргизилүүгө тийиш. «Башка мыйзамдарга жана ченемдик талаптарга ылайык отчет» деген бөлүм «Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» деген бөлүмдөн кийин кетүүгө тийиш (А60-пунктту караңыз).

Тапшырманын жетекчисинин аты-жөнү

46. Аудит боюнча тапшырманын жетекчисинин аты-жөнү баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканалардын финансылык отчеттуулугу жөнүндө жалпы багыттагы финансылык отчеттуулуктун толук комплектинин аудитин жүргүзүү учурунда аудитордук корутундуда көрсөтүлүүгө тийиш, буга маалыматты мындай ачып көрсөтүү жеке коопсуздукка коркунуч түзүшү мүмкүн деп негиздүү түрдө күтүүгө болгон сейрек учурлар кирбейт. Аудитор

аудитордук корутундуда тапшырманын жетекчисинин аты-жөнүн көрсөтүүгө ниеттенбеген сейрек учурларда ал бул ниетти корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен аларга жеке коопсуздукка кыйла коркунуч бар экендигинин ыктымалдуулугун баалоо маалыматтарын жана бул коркунучтун олуттуулугун аларга жеткирүү үчүн талкуулоого тийиш (А61–А63-пункттарды караңыз).

Аудитордун колтамгасы

47. Аудитордук корутундуга кол коюлууга тийиш (А64–А65-пункттарды караңыз).

Аудитордун дареги

48. Аудитордук корутундуда аудитор өз ишин жүзөгө ашырган юрисдикциядагы анын турган жери көрсөтүлүүгө тийиш.

Аудитордук корутундунун күнү

49. Аудитордук корутундуга финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордун пикири негизделген жетиштүү ойдогудай аудитордук далилдерди, анын ичинде төмөнкүдөй далилдерди алган күндөн алда канча мурдагы числонун күнү коюлууга тийиш эмес (А66–А69-пункттарды караңыз):

- (a) тиешелүү эскертүүлөрү бар финансылык отчеттуулукту түзгөн бардык отчеттор даярдалган; жана
- (b) ыйгарым укуктары бар жактар бул финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчиликти тарта тургандыгын ырастаган.

Мыйзамда же ченемдик актыда каралган аудитордук корутунду

50. Эгерде мыйзамда же конкреттүү юрисдикциядагы ченемдик актыда аудитор аудитордук корутундуну баяндоонун айрым тартибин же белгилүү баяндалышты колдонууга тийиш болсо, анда мындай корутундунун, эгерде ал бери болгондо төмөнкүдөй элементтердин ар бирин камтыса гана, Аудиттин эл аралык стандарттарына шилтемеси болууга тийиш (А70–А71-пункттарды караңыз):

- (a) баш аталыш;
- (b) муну тапшырманын шарттары талап кылгандай, даректелүүчү;
- (c) «Пикир» бөлүмү, анда финансылык отчеттуулук жөнүндө пикир көрсөтүлөт жана финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн колдонулган финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясын колдонууга көрсөтмө, анын ичинде Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарынан же Мамлекеттик сектордогу ишканалар үчүн финансылык отчеттуулуктун эл аралык

стандарттарынан айырмаланган финансылык отчеттуулукту даярдоонун тиешелүү концепциясы кабыл алынган юрисдикцияны көрсөтүү камтылат (27-пунктту караңыз);

- (d) аудиттен өткөн ишкананын финансылык отчеттуулугунун курамын көрсөтүү;
- (e) аудитке карата колдонулуучу тиешелүү этикалык талаптарга ылайык ишканага карата аудитордун көз карандысыздыгы жана ал ушул талаптарга ылайык башка этикалык милдеттерди аткаргандыгы жөнүндө билдирүү. Бул билдирүү тиешелүү этикалык талаптар кабыл алынган юрисдикцияны көрсөтүүгө же БЭЭСК Кодексине шилтемени камтууга тийиш;
- (f) АЭС 570тин (кайра каралган) 22-пунктунда баяндалган, эгерде колдонууга мүмкүн болсо, бул талаптарга карама-каршы келбеген аудитордук корутундуну түзүүгө талаптарда каралган бөлүм;
- (g) АЭС 570тин (кайра каралган) 23-пунктунда баяндалган, эгерде колдонууга мүмкүн болсо, бул талаптарга карама-каршы келбеген аудитордук корутундуну түзүүгө талаптарда каралган «Коюлган шарты бар пикирди (же терс пикирди) билдирүү үчүн негиз» деген бөлүм.
- (h) АЭС 701дин талаптарына ылайык маалыматты же мыйзамда же ченемдик актыда буйрук кылынган аудит жөнүндө кошумча маалыматты камтыган жана ушул стандартта каралган жана, эгерде колдонууга мүмкүн болсо, бул талаптарга карама-каршы келбеген корутундуларды түзүүгө талаптарды чагылдырган бөлүм¹⁸ (A72–A75-пункттарды караңыз);
- (i) АЭС 720нын (кайра каралган) 24-пунктунда каралган корутундуларды түзүүгө талаптарды чагылдырган жана эгерде колдонууга мүмкүн болсо, бул талаптарга карама-каршы келбеген бөлүм;
- (j) финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигинин сыпаттамасы жана 33–36-пункттардын талаптарын чагылдырган жана аларга карама-каршы келбеген финансылык отчеттуулукту түзүү процессине көзөмөлдү жүзөгө ашыруу үчүн жооптуу адамдарды аныктоо;
- (k) Аудиттин эл аралык стандарттарына, мыйзамга жана ченемдик актыга жана 37–40-пункттардын талаптарын чыгалдырган жана аларга карама-каршы келбеген финансылык отчеттуулуктун

¹⁸ АЭС 701, 11–16-пункттар

аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасына шилтеме (A50–A53-пункттарды караңыз).

- (l) баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген жалпы багыттагы ишканалардын финансылык отчеттуулугунун толук комплектинин аудитинин учурунда тапшырманын жетекчисинин аты-жөнү, буга маалыматты мындай ачып көрсөтүү жеке коопсуздукка коркунуч түзүшү мүмкүн деп негиздүү түрдө күтүүгө мүмкүн болгон учурлар кирбейт;
- (m) аудитордун колтамгасы;
- (n) аудитордун дареги;
- (o) аудитордук корутундунун күнү.

Айрым юрисдикциядагы аудиттин стандарттарына жана Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудиттин натыйжалары боюнча аудитордук корутунду

51. Аудитордун айрым юрисдикциядагы аудиттин стандарттарына («аудиттин улуттук стандарттарына») ылайык аудитти жүргүзүү талап кылынышы мүмкүн, бирок аларга кошумча түрдө аудитти жүргүзүү учурунда ал Аудиттин эл аралык стандарттарын да сактай алат. Бул учурда аудитордук корутунду аудиттин улуттук стандарттарына кошумча түрдө Аудиттин эл аралык стандарттарын да көрсөтүүнү камтышы мүмкүн, бирок аудитор муну төмөнкүдөй учурларда гана жасоого укуктуу (A76–A77-пункттарды караңыз):
- (a) аудиттин улуттук стандарттарынын талаптарынын жана Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарынын ортосунда карама-каршылыктар жок учурда, анын болушу аудитор (i) башка пикирди түзүшүнө же (ii) Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык айрым жагдайларда талап кылынган «Маанилүү жагдайлар» бөлүмүн же «Башка маалыматтар» бөлүмүн киргизбей коюушуна алып келиши мүмкүн; жана
 - (b) эгерде аудитордук корутунду 50(a)-(o)-пункттарда каралган элементтердин бери болгондо ар бирин камтыса, аудитор аудиттин улуттук стандарттарында буйрук кылынган баяндоо же туюндуруу тартибин колдонгон учурларда. Мында 50(k)-пунктта мыйзамга же ченемдик актыга шилтемени аудиттин улуттук стандарттарына шилтеме катары кароо керек. Ошондуктан аудитордук корутундуда аудиттин ушул улуттук стандарттары көрсөтүлүүгө тийиш.
52. Эгерде аудитордук корутунду аудиттин улуттук стандарттарына, ошондой эле Аудиттин эл аралык стандарттарына шилтемени камтыса,

мындай аудитордук корутундуда аудиттин улуттук стандарттары келип чыккан юрисдикция көрсөтүлүүгө тийиш.

Финансылык отчеттуулук менен берилүүчү кошумча маалымат А78–А84-пункттарды караңыз)

53. Эгерде аудиттен өткөн финансылык отчеттуулук менен бирдикте финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясында талап кылынбаган кошумча маалымат берилсе, аудитор ошого карабастан кошумча маалымат аудитордун кесипкөй ой жүгүртүүсүнө ылайык бул кошумча маалыматты берүүнүн мүнөзүнөн жана формасынан улам финансылык отчеттуулуктун ажырагыс бөлүгү болуп санала тургандыгын же жоктугун баалоого тийиш. Ал финансылык отчеттуулуктун ажыралгыс бөлүгү болуп саналган учурларда, бул кошумча маалыматка аудитордук пикир жайылтылууга тийиш..
54. Эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык берүү талап кылынбаган кошумча маалымат финансылык отчеттуулуктун ажыралгыс бөлүгү болуп саналбаса, аудитор бул кошумча маалымат аудиттен өткөн финансылык отчеттуулуктан жетиштүү даражада ачык ажыратылгыдай түрдө берилгенин же жоктугун баалоого тийиш. Эгерде мындай берүү жок болсо, аудитор аудиттен өтпөгөн кошумча маалыматты берүү ыкмасын өзгөртүү өтүнүчү менен жетекчиликке кайрылууга тийиш. Эгерде жетекчилик муну жасоодон баш тартса, аудитор аудиттен өткөрүлбөгөн кошумча маалыматты көрсөтүүгө жана көрсөтүлгөн кошумча маалыматтын аудити өткөрүлбөгөнүн аудитордук корутундуда түшүндүрүүгө тийиш.

Пайдалануу боюнча колдонмо жана башка түшүндүрмө материалдар

Ишкананын эсеп практикасынын сапаттык аспектери (12-пунктту караңыз)

- A1. Жетекчилик финансылык отчеттуулукта камтылган көрсөткүчтөр жана анда ачып көрсөтүлгөн маалымат жагынан ой жүгүртүүлөрдү колдонот.
- A2. АЭС 260 (кайра каралган)¹⁹ ишкананын эсеп практикасынын сапаттык аспектерин карайт. Ишкананын эсеп практикасынын сапаттык аспектерин кароо процессинде аудитор жетекчиликтин ыктымалдуу бир жактуу ой жүгүртүүсү жөнүндө маалыматты алышы мүмкүн.

¹⁹ «Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүү» АЭС 260 (кайра каралган) 2-тиркеме

Аудитор жетишсиз объективдүүлүктүн жыйынды таасири оңдолбогон бурмалоолордун таасири менен айкашта бүтүндөй алганда финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоого алып келет деген тыянакка келиши мүмкүн. Аудитор бүтүндөй алганда финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоо орун алгандыгын же жоктугун баалоосуна таасир этиши мүмкүн болгон жетишсиз объективдүүлүктүн белгилери төмөнкүлөрдү камтыйт:

- аудиттин жүрүшүндө жетекчиликке жеткирилген бурмалоолорду тандап оңдоп-түзөө (мисалы, финансылык отчеттуулукта чагылдырылуучу пайданын көрсөткүчтөрүнүн төмөндөшүнө алып келүүчү бурмалоолорду эмес, алардын көбөйүшүнө алып келүүчү бурмалоолорду оңдоп-түзөө);
- баалануучу маанилерди эсептөөдө жетекчиликтин ыктымалдуу бир жактуулугу.

А3. АЭС 540га²⁰ баалануучу маанилерди эсептөө учурунда жетекчиликтин ыктымалдуу бир жактуулугу каралат. Жетекчиликтин ыктымалдуу бир жактуулугунун белгилери айрым баалануучу маанилердин негиздүүлүгү жөнүндө тыянактарды түзүү максаттары үчүн бурмалоолорду билдирбейт. Ошого карабастан, алар бүтүндөй алганда финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоо жоктугу жагынан аудитордун баасына таасир этиши мүмкүн.

Финансылык отчеттуулукта ойдогудай түрдө ачып көрсөтүлгөн эсеп саясаты (13(а)-пункту караңыз)

А4. Финансылык отчеттуулукта тандалган же колдонулган эсеп саясатынын негизги жоболору ачып көрсөтүлгөндүгүн же жоктугун баалоодо аудитор төмөнкүдөй маселелерди карайт:

- финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык киргизилүүгө тийиш болгон эсеп саясатынын негизги жоболоруна тиешелүү ачып көрсөтүлүүчү бүткүл маалымат ачып көрсөтүлгөндүгүн же жоктугун;
- ачып көрсөтүлгөн эсеп саясатынын негизги жоболору жөнүндө маалымат маанилүү болуп саналабы жана, ошентип, ишкананын жана анын айлана-чөйрөсүнүн ишинин айрым жагдайларында операцияларга, эсептер боюнча калдыктарга жана финансылык отчеттуулуктагы маалыматты ачып көрсөтүүгө карата колдонулуучу финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык таануу, баалоо жана берүү критерийлерине таасир этеби; жана

²⁰ АЭС 540 «Адилет наркты баалоону жана маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүнү кошо алганда баалануучу маанилердин аудити», 21-пункт.

- эсеп саясатынын негизги жоболору берилишинин түшүнүктүү болушу.

Финансылык отчеттуулукта берилген маалымат жөндүү, ишенимдүү, салыштырылат жана түшүнүктүү and Understandable (13(d)-пунктту караңыз)

А5. Финансылык отчеттуулуктун түшүнүктүү болушун баалоо төмөнкүдөй маселелерди кароону камтыйт:

- финансылык отчеттуулукта маалымат түшүнүктүү жана кыска берилгенби;
- ачып көрсөтүлүп жаткан маанилүү маалымат өзүнчө келтирилеби (башкача айтканда пайдалануучулар үчүн ишкана жөнүндө спецификалык маалыматтын сезилерлик баалуулугу баса белгиленеби), атап айтканда, ачып көрсөтүлүп жаткан маалымат анын турган ордун кайчы шилтемелер менен белгилөө аркылуу жайгаштырылган учурда, анын үстүнө бул керектүү маалыматты идентификациялоодо пайдалануучулар үчүн кыйла оорчулуктарга алып келбейби.

Финансылык отчеттуулукта берилген маалыматка олуттуу операциялардын жана окуялардын таасирин ачып көрсөтүү (13(e)-пунктту караңыз)

А6. Эреже катары, жалпы багыттагы концепцияга ылайык даярдалган финансылык отчеттуулук ишкананын финансылык абалын, ишинин финансылык натыйжалуулугун жана акча каражаттарынын кыймылын чагылдырат. Финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын көз карашынан алганда финансылык отчеттуулук кызыкдар пайдалануучулар ишкананын финансылык абалына, анын финансылык натыйжалуулугуна жана акча каражаттарынын кыймылына олуттуу операциялардын жана окуялардын таасирин түшүнүшү үчүн зарыл болгон маалыматты кантип адекваттуу ачып көрсөтүүнү камсыз кыла тургандыгын баалоо төмөнкүчө аныкталат:

- ага чейин финансылык отчеттуулуктагы маалымат актуалдуу болуп саналган жана ишкананын ишинин өзгөчөлүктөрүн чагылдырган чек менен; жана
- ачып көрсөтүлүп жаткан бүткүл маалымат болжолдонгон пайдалануучулар төмөнкүлөрдү түшүнүүсүнө көмөктөшүү үчүн адекваттуу болуп санала тургандыгы же жоктугу менен:
 - финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясында белгиленген таануу критерийлерине (же тааныбай коюу критерийлерине) шайкеш келбеген операциялардан же окуялардан келип чыккан ишкананын

ыктымалдуу активдеринин жана милдеттенмелеринин мүнөзүн жана көлөмүн;

- операциялардан жана окуялардан келип чыккан олуттуу бурмалоо тобокелдиктеринин мүнөзүн жана көлөмүн;
- колдонулган методдорду, ошондой эле божомолдорду жана ой жүгүртүүлөрдү, анын ичинде алардагы көрсөтүлүп жаткан суммаларга же башка ачып көрсөтүлүп жаткан маалыматка өзгөртүүлөрдү, анын ичинде сезгичтиктин тиешелүү талдоосун.

Финансылык отчеттуулукта ишенимдүү берүү жетишилгенин же жоктугун баалоо (14-пункту караңыз)

- A7. Финансылык отчеттуулукту даярдоонун айрым концепциялары ишенимдүү берүү концепциясын тикелей же кыйыр тааныйт.²¹ Ушул стандарттын 7(b)-пунктунда көрсөтүлгөндөй финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүү концепциясы²² концепциянын жоболорун сактоону гана талап кылбастан ошондой эле жетекчиликтен бул концепцияда каралгандан зор көлөмдө маалыматты ачып көрсөтүү талап кылынышы мүмкүн экендигин айкын формада тааныйт же түшүнөт.²³
- A8. Аудитор маалыматты берүү, ошондой эле ачып көрсөтүү жагынан финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүүнү камсыз кыла тургандыгын же жоктугун баалоосу кесипкөй ой жүгүртүүнүн предмети болуп саналат. Бул баалоо ишкананын ишинин фактылары жана жагдайлары сыяктуу маселелерди, анын ичинде аудитор ишкананы түшүнүшүнө жана аудиттин аралыгында алынган аудитордук диллидерге негизделген өзгөртүүлөрдү эске алат. Баалоо ошондой эле өзүнө, мисалы, ачып көрсөтүлүп жаткан маалымат финансылык отчеттуулуктун өзгөргөн талаптарынын таасири же экономикалык чөйрөдөгү өзгөрүүлөр сыяктуу олуттуу болушу мүмкүн болгон маселелер жагынан ишенимдүү берүүгө жетишүүгө багытталгандыгын камтыйт (алсак, эгерде жалпы учурда бурмалоолор олуттуу деп эсептелсе, муну негиздүү болжолдоо мүмкүн болгондой, бүтүндөй

²¹ Мисалы, Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарында (ФОЭС) ишенимдүү берүү активдерди, милдеттенмелерди, кирешени жана чыгашаларды таануу аныктамаларына жана критерийлерине ылайык операциялардын, башка окуялардын жана шарттардын таасирин ишенимдүү берүүнү талап кылат.

²² АЭС 200, 13(a)-пункту караңыз

²³ Мисалы, ФОЭС ишканадан ишкананын финансылык абалына жана ишинин натыйжалуулугуна айрым операциялардын, башка окуялардын жана шарттардын таасирин түшүнүү үчүн пайдалануучуларга зарыл болгон айрым стандарттардын талаптары менен катар маалыматты кошумча ачып көрсөтүүнү камсыз кылууну талап кылышы мүмкүн («Финансылык отчеттуулукту берүү» (ФОЭС (IAS) 1, 17(c)-пункт).

алганда финансылык отчеттуулукка негизделген пайдалануучулардын экономикалык чечимдерине таасир этиши мүмкүн болсо).

- А9. Финансылык отчеттуулукта ишенимдүү берүү жетишиле тургандыгын же жоктугун баалоо, мисалы, жетекчилик жана корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен талкуулоону, өзүнчө жобо кандай себептен улам тандалгандыгына, ошондой эле кандай альтернативдүү ыкмалар болушу мүмкүн экендигине алардын көз караштарын камтышы мүмкүн. Мисалы, төмөнкүлөр талкууланышы мүмкүн:
- финансылык отчеттуулуктагы суммалар топтолгон же ажыратылган даража жана маалыматты берүү же ачып көрсөтүлүп жаткан маалымат пайдалуу маалыматты жаап калуучу же бурмаланган түшүнүккө алып келүүчү болуп санала тургандыгы же жоктугу;
 - тармак үчүн кабыл алынган практиканы колдонуунун ырааттуулугу же андан ар кандай четтөөлөр ишканын ишинин жагдайларына шайкеш жана, ошентип, өзүн актайт деп таанылышы мүмкүн экендиги.

Финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын сыпаттамасы (15-пунктту караңыз)

- А10. АЭС 200дө түшүндүрүлгөндөй, жетекчилик жана, эгерде орундуу болсо, корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактар финансылык отчеттуулукту даярдоосу финансылык отчеттуулукка финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын ойдогудай сыпаттамасын киргизүүнү талап кылат.²⁴ Мындай сыпаттама финансылык отчеттуулукту пайдалануучуларга анын негизинде турган концепция жөнүндө маалымдайт.
- А11. Финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун белгилүү колдонулуучу концепциясына ылайык даярдалганын көрсөтүү финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту камтыган мезгилде колдонулган финансылык отчеттуулукту даярдоонун ушул концепциясынын бардык талаптарына ылайык келген учурда гана орундуу.
- А12. Так эмес шарттуу же чектелген баяндалыштарды (мисалы, «финансылык отчеттуулук Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына кыйла даражада шайкеш келет») камтыган финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын сыпаттамасы бул концепциянын ойдогудай

²⁴ АЭС 200, А4–А5-пункттар

сыпаттамасы болуп саналбайт, анткени ал финансылык отчеттуулукту пайдалануучуларды адашууга алып барышы мүмкүн.

Финансылык отчеттуулукту даярдоонун бир нече концепцияларына шилтеме

- A13. Айрым учурларда отчеттуулук финансылык отчеттуулуктун эки концепциясына (мисалы улуттук концепцияга жана ФОЭСке) ылайык даярдалды деп көрсөтүлүшү мүмкүн. Бул, эгерде жетекчилик финансылык отчеттуулукту финансылык отчеттуулукту даярдоонун эки концепциясына ылайык даярдоо чечимин кабыл алууга милдеттүү болсо же кабыл алган болсо, мүмкүн, бул учурда эки концепция тең финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциялары болуп саналат. Мындай сыпаттама финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун эки концепциясынын ар бирине шайкеш келген учурда алгылыктуу. Финансылык отчеттуулук эки концепцияга ылайык даярдалган катары бааланышы үчүн ал бир эле учурда отчетторду салыштырууну жүргүзүү зарылчылыгы болбостон эки концепцияга шайкеш келүүгө тийиш. Практикада бир эле учурда шайкеш келүү тиешелүү юрисдикциянын алкагында экинчи концепция (мисалы, ФОЭС) улуттук концепция катары бекитилген болсо же бул концепцияга шайкеш келүүгө тоскоолдук кылган бардык бөгөттөр жоюлса гана ыктымалдуу.
- A14. Финансылык отчеттуулукту даярдоонун бир концепциясына ылайык даярдалган жана эскертүүнү же бул отчеттуулукту башка концепцияга ылайык даярдалган отчеттуулукта берилген натыйжалар менен салыштыруу чагылдырылган кошумча отчетту камтыган финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун ушул башка концепциясына ылайык даярдалган отчеттуулук болуп саналбайт. Бул ушундай финансылык отчеттуулук бүткүл маалыматты көрсөтүлгөн башка концепцияга ылайык талап кылынган формада камтыбагандыгынан улам келип чыккан.
- A15. Бирок финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу бир концепциясына ылайык даярдалышы мүмкүн жана финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдө кошумча түрдө бул финансылык отчеттуулук башка концепцияга кандай даражада ылайык келе тургандыгы сүрөттөлүшү мүмкүн (мисалы, улуттук концепцияга ылайык даярдалган финансылык отчеттуулук, ал ошондой эле ФОЭСке ылайык келген даражаны сүрөттөйт). Мындай сыпаттоо, 54-пунктта көрсөтүлгөндөй, кошумча финансылык маалыматты билдирет жана, эгерде аудиттен өткөн финансылык отчеттуулуктан анын айырмасын толук айкын белгилөө мүмкүн болбосо, ага аудитордук пикир жайылтылат.

Аудитордук пикирдин формасы

- A16. Айрым учурларда кала берсе ишенимдүү берүү концепциясынын талаптарына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүүнү камсыз кылбайт. Бул учурда жетекчилик ушул концепциянын талаптарына ылайык ачып көрсөтүү милдеттүү болуп саналгандан башка маалыматты кошумча ачып көрсөтүүнү отчеттуулукка киргизүүгө же, өтө сейрек учурларда, финансылык отчеттуулуктун ишенимдүүлүгүн камсыз кылуу максатында концепциянын кандайдыр бир талабынан четтөөгө укуктуу (18-пунктту караңыз).
- A17. Эгерде АЭС 210го ылайык аудитор бул концепция алгылыктуу болуп саналат деп белгилесе, анда өтө сейрек учурларда гана шайкештик концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулукту аудитор адаштырууга алып баруучу катары карайт²⁵ (19-пунктту караңыз)

Аудитордук корутунду (20-пунктту караңыз)

- A18. Жазуу жүзүндөгү корутунду – бул кагаз жана электрондук алып жүрүүчүлөрдөгү корутунду.
- A19. Ушул стандарттын тиркемесинде 21-49-пункттарда сыпатталган элементтерди камтыган финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордук корутундулардын мисалдары камтылган. «Пикир» жана «Пикир билдирүү үчүн негиз» бөлүмдөрүн кошпогондо, ушул стандарт аудитордук корутундунун элементтерин жайгаштыруу тартибине карата талаптарды белгилейт. Бирок ушул стандарт конкреттүү баш сөздөрдү пайдаланууну талап кылат, алар Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудитке тиешелүү аудитордук корутундуларды алда канча таанылгыдай, өзгөчө аудитордук корутундунун элементтери ушул стандарттын Тиркемесинде келтирилген аудитордук корутундулардын мисалдарындагы тартиптен айырмаланган тартипте берилген кырдаалдарда таанылгыдай жасоого арналган.

Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудиттин натыйжалары боюнча аудитордук корутунду

Аталышы (21-пунктту караңыз)

- A20. Бул корутунду көз карандысыз аудитордун корутундусу, мисалы, «Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусу» болуп санала тургандыгын көрсөткөн аталыш көз карандысыз аудитордун корутундусун башка жактар чыгарган корутундулардан айырмалайт.

²⁵ АЭС 210 «Аудитордук тапшырмалардын шарттарын макулдашуу», 6(а)-пункт.

Даректелүүчү (22-пункту караңыз)

A21. Мыйзам, ченемдик акт же тапшырманын шарттары бул юрисдикциядагы аудитордук корутунду кимге даректелүүгө тийиш экендигин көрсөтө алат. Аудитордук корутунду демейде бул корутунду ким үчүн даярдалган болсо, аларга, барынан көп учурда финансылык отчеттуулугунун аудити жүргүзүлүп жаткан ишкананын акционерлерине же болбосо корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактарына даректелет.

Аудитордун пикири (24–26-пункттарды караңыз)

Аудити жүргүзүлгөн финансылык отчеттуулукка шилтеме

A22. Аудитордук корутунду, мисалы, аудитор ишкананын финансылык отчеттуулугунун аудитин жүргүзгөнүн көрсөтөт, ал [ар бир финансылык отчетто камтылган күндү же мезгилди көрсөтүү менен финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык финансылык отчеттуулуктун толук комплектинин курамына кирген ар бир отчеттун аталышы көрсөтүлөт], ошондой эле финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдөн, анын ичинде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача баянынан турат.

A23. Эгерде аудиторго аудиттен өткөн финансылык отчеттуулук башка маалыматты, мисалы, жылдык отчетту камтыган документке киргизиле тургандыгы белгилүү болсо, аудитор берүүнүн формасы аудиттен өткөн финансылык отчеттуулук берилген беттердин номерлерин көрсөтүүгө мүмкүндүк бере тургандыгы же жоктугу жөнүндө маселени карай алат. Бул пайдалануучуларга аудитордук корутунду таандык болгон финансылык отчеттуулукту идентификациялоого мүмкүндүк берет.

«Бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат» же «туура жана ишенимдүү түшүнүк берет»

A24. «Бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат» же «туура жана ишенимдүү түшүнүк берет» баяндалыштары бирдей катары бааланат. «Бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат» баяндалышын же «туура жана ишенимдүү түшүнүк берет» баяндалышын пайдалануу ар бир конкреттүү юрисдикцияга тиешелүү юрисдикцияда финансылык отчеттуулуктун аудитин жөнгө салуучу мыйзам же ченемдик акт же бул юрисдикциядагы жалпы кабыл алынган практика менен аныкталат. Эгерде мыйзам же ченемдик акт башка баяндалышты пайдаланууну талап кылса, бул аудитор ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулукту ишенимдүү берүүнү баалоого тийиш экендиги жөнүндө ушул стандарттын 14-пунктунун талабына таасир этет.

A25. Аудитор модификацияланбаган пикирди билдиргенде, бул пикирге карата «эгерде жогоруда айтылган түшүндүрмөнү эске алсак» же «төмөнкүдөй шартта» деген сыяктуу баяндалыштарды пайдаланууга болбойт, анткени алар коюлган шарты бар пикирди же болбосо жетишсиз негиздүүлүктү же пикирди модификациялоону билдириши мүмкүн.

Финансылык отчеттуулуктун жана анда берилген маалыматтардын сыпаттамасы

A26. Аудитордун пикири финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясынын талаптарында аныкталган финансылык отчеттуулуктун толук комплектине жайылтылат. Мисалы, жалпы багыттагы көптөгөн концепцияларга ылайык финансылык отчеттуулукта төмөнкүлөр камтылышы мүмкүн: финансылык абал жөнүндө отчет, жыйынды киреше жөнүндө отчет, капиталдагы өзгөртүүлөр жөнүндө отчет, акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчет жана демейде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача баянын жана башка түшүндүрмө маалыматты камтыган тиешелүү эскертүүлөр. Айрым юрисдикцияларда кошумча маалымат ошондой эле финансылык отчеттуулуктун ажыралгыс бөлүгү деп эсептелиши мүмкүн.

A27. Эгерде финансылык отчеттуулук ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган болсо, аудитордун пикири финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукта берилүүгө тийиш болгон маалыматтарды (же маалыматтар жөнүндө) бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдыра (же туура жана ишенимдүү түшүнүктү бере) тургандыгы жөнүндө анын билдирүүсүн камтууга тийиш. Мисалы, эгерде финансылык отчеттуулук ФОЭСке ылайык даярдалган болсо, бул маалыматтар болуп *мезгил аягына карата ишканын финансылык абалы, ошондой эле көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган мезгил үчүн ишканын финансылык натыйжалуулугу жана акча каражаттарынын кыймылы* саналат. Тиешелүү түрдө, ушул стандарттын 25-пунктундагы жана башка бөлүмдөрүндөгү [...] деген сөздөр, эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы болуп ФОЭС саналса, мурдагы сүйлөмдөгү курсив менен бөлүп көрсөтүлгөн сөздөргө же, финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка колдонулуучу концепциясынын учурунда, финансылык отчеттуулукта берилүүгө тийиш болгон маалыматтарды сүрөттөгөн сөздөргө алмаштырылууга тийиш.

Финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясын жана ал аудитордун пикирине кандай таасир эте ала тургандыгын сүрөттөө

A28. Аудитордун пикирин билдирүү учурунда финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясын көрсөтүү аудитордук

корутундуну пайдалануучуларга аудитордун пикири билдирилген контекст жөнүндө маалымдоого арналган; ал 14-пунктта талап кылынган баалоону чектөөгө арналган эмес. Финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы төмөнкүдөй баяндалыштардын жардамы менен аныкталат:

Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык» же

«Х... юрисдикциясында жалпы кабыл алынган бухгалтердик эсептин принциптерине ылайык...».

- A29. Эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы финансылык отчеттуулуктун стандарттарын жана мыйзамдардын же ченемдик актылардын талаптарын камтыса, концепция «... Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына жана Х юрисдикциясындагы корпорациялар жөнүндө Мыйзамдын талаптарына ылайык» деген сыяктуу баяндалыштардын жардамы менен аныкталат. АЭС 210до финансылык отчеттуулуктун стандарттарынын жана мыйзамдык же ченемдик талаптардын ортосундагы карама-каршылыктар болгон жагдайлар каралат.²⁶
- A30. A13-пунктта көрсөтүлгөндөй, финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун эки концепциясына ылайык даярдалышы мүмкүн, бул эки концепция тең финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциялары болуп саналат дегенди билдирет. Тиешелүү түрдө, аудитордун пикирин түзүүдө ар бир концепция өзүнчө каралат, ал эми аудитордун пикири 25–27-пункттарга ылайык, төмөндө көрсөтүлгөндөй, эки концепцияга тең таандык:
- (a) эгерде финансылык отчеттуулук өз-өзүнчө алганда даярдоонун ар бир концепциясынын талаптарына ылайык келсе, төмөнкүдөй эки пикир билдирилет: финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепцияларынын бирине ылайык (мисалы, улуттук концепцияга ылайык) даярдалгандыгы жөнүндө пикир жана финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка колдонулуучу концепциясына ылайык (мисалы, ФОЭСке ылайык) даярдалгандыгы жөнүндө пикир. Бул пикирлер өз-өзүнчө же бир сунушта берилиши мүмкүн (мисалы, төмөнкүдөй түрдө: финансылык отчеттуулук Х Юрисдикциясында жалпы кабыл алынган бухгалтердик эсептин принциптерине жана Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык бардык учурдагы мамилелерде [...] туура чагылдырат);
 - (b) эгерде финансылык отчеттуулук концепциялардын бирине ылайык келсе, бирок башка концепцияга ылайык келбесе,

²⁶ АЭС 210, 18-пункт

финансылык отчеттуулук концепциялардын бирине ылайык (мисалы, улуттук концепцияга ылайык) даярдалгандыгы жөнүндө модификацияланбаган пикир билдирилиши мүмкүн, мында башка концепция (мисалы, ФОЭС) жагынан АЭС 705ке (кайра каралган) ылайык модификацияланган пикир билдирилиши мүмкүн.

A31. A15-пунктта көрсөтүлгөндөй, финансылык отчеттуулукта анын финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына шайкештиги жөнүндө билдирүү камтылышы мүмкүн жана, андан тышкары, анын финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка концепциясына шайкештигинин даражасы ачып көрсөтүлүшү мүмкүн. Эгерде кошумча маалыматты жана аудиттен өткөн финансылык отчеттуулукту бүткүл айкындуулук менен чектөөгө мүмкүн болбосо, аудитордун пикири ушул кошумча маалыматка жайылтылат (53–54-пункттарды жана пайдалануу боюнча тиешелүү колдонмону, A78–A84-пункттарды караңыз). Тиешелүү түрдө:

- (a) эгерде башка концепцияга шайкештик жагынан маалыматты ачып көрсөтүү адаштырууга алып барса, анда АЭС 705ке (кайра каралган) ылайык модификацияланган пикир билдирилет;
- (b) эгерде маалыматты ушундай ачып көрсөтүү адаштырууга алып барбаса, бирок аудитор ал ушунчалык зор мааниге ээ болгондуктан финансылык отчеттуулукту пайдалануучулар аны түшүнүшү үчүн негиздүү болуп саналат деп эсептесе, анда АЭС 706га (кайра каралган) ылайык маалыматты ушул ачып көрсөтүүгө пайдалануучунун көңүлүн бурган «Маанилүү жагдайлар» бөлүмү кошумчаланат.

Пикир билдирүү үчүн негиз (28-пунктту караңыз)

A32. «Пикир билдирүү үчүн негиз» бөлүмү аудитордун пикиринин контексти жөнүндө маанилүү маалыматтарды камтыйт. Буга байланыштуу ушул стандарт «Пикир билдирүү үчүн негиз» бөлүмү аудитордук корутундуда түздөн-түз «Пикир» бөлүмүнөн кийин жайгашуусун талап кылат.

A33. Колдонулуп жаткан стандарттарды көрсөтүү аудитордук корутундуну пайдалануучуларга аудит белгиленген стандарттарга ылайык жүргүзүлгөнүн көрсөтүүгө тийиш.

Тиешелүү этикалык талаптар (28 (с)-пунктту караңыз)

A34. Тиешелүү этикалык талаптар келип чыккан юрисдикцияны көрсөтүү конкреттүү аудитордук тапшырмага тиешелүү болгон талаптардын ачыктыгын жогорулатат. АЭС 200дө тиешелүү этикалык талаптар демейде БЭЭСК Кодексинин А жана Б бөлүктөрүнүн жоболорун, ошондой эле алда канча катуу улуттук талаптарды камтый тургандыгын

түшүндүрөт.²⁷ Тиешелүү этикалык талаптар БЭЭСК Кодексинин талаптарын камтыган учурда, билдирүү ошондой эле БЭЭСК Кодексине шилтемени камтышы мүмкүн. Эгерде конкреттүү аудитке карата колдонулуучу бардык этикалык талаптар БЭЭСК Кодексинин талаптарын билдирсе, билдирүү келип чыккан юрисдикцияны көрсөтүү милдеттүү болуп саналат.

- A35. Айрым юрисдикцияларда тиешелүү этикалык талаптар этика кодекстери, мыйзамдын же ченемдик актынын алкагындагы кошумча эрежелер жана талаптар сыяктуу бир нече ар түрдүү булактарда камтылышы мүмкүн. Эгерде көз карандысыздык талаптары жана башка этикалык талаптар чектелүү сандагы булактарда камтылса, аудитор тиешелүү булактын же булактардын аталышын (мисалы, бул юрисдикцияда колдонулуучу кодексин, эреженин же ченемдик актынын аталышын) көрсөтүү чечимин кабыл алышы мүмкүн же бардыгына бирдей түшүнүктүү болгон жана бул булактарды ойдогудай түрдө жалпылаган терминге (мисалы, X юрисдикциясындагы жеке ишканалардын аудити үчүн көз карандысыздык талаптары) шилтеме бериши мүмкүн.
- A36. Мыйзам же ченемдик акт, аудиттин улуттук стандарттары же аудитордук тапшырманын шарттары аудитордон аудитордук корутундуда тиешелүү этикалык талаптардын, анын ичинде финансылык отчеттуулуктун аудитине карата колдонулуучу көз карандысыздыкка тиешелүү талаптардын булактары жөнүндө алда канча конкреттүү маалыматты берүүнү талап кылышы мүмкүн.
- A37. In determining the appropriate amount of information to include in the Аудитордук корутунду when there are multiple sources of relevant ethical requirements relating to the audit of the financial statements, an important consideration is balancing transparency against the risk of obscuring other useful information in the Аудитордук корутунду.

Considerations specific to group audits

- A38. In group audits when there are multiple sources of relevant ethical requirements, including those pertaining to independence, the reference in the Аудитордук корутунду to the jurisdiction ordinarily relates to the relevant ethical requirements that are applicable to the group engagement team. This is because, in a group audit, component auditors are also subject to ethical requirements that are relevant to the group audit.²⁸
- A39. Ушул стандарт аудиторлор, анын ичинде компоненттердин аудиторлору үчүн көз карандысыздыктын конкреттүү талаптарын же этикалык

²⁷ АЭС 200, А16-пункт

²⁸ АЭС 600, А37-пункт

талаптарды белгилебейт жана ошондуктан БЭЭСК Кодексинин талаптарын же топтун аудиторунун командасына жайылтылуучу башка этикалык талаптарды кандайдыр бир башкача түрдө кеңейтпейт жана жокко чыгарбайт. Ушул стандарт ошондой эле компоненттин аудиторунан бардык учурларда топтун аудиторунун командасына жайылтылуучу көз карандысыздыктын ошол эле конкреттүү талаптары жайылтылышын талап кылбайт. Натыйжада тиешелүү этикалык талаптар, анын ичинде топтун аудитине карата колдонулуучу көз карандысыздыкка тиешелүү талаптар татаал болуп чыгышы мүмкүн. АЭС 600²⁹ топтун аудитинин учурунда компоненттин финансылык маалыматы жагынан ишти аткарып жаткан аудиторлор үчүн көрсөтмөлөрдү, анын ичинде компоненттин аудитору топтун аудитине карата колдонулуучу көз карандысыздык талаптарына жооп бербеген кырдаалдарды камтыйт.

Аудиттин негизги маселелери (31-пунктту караңыз)

- A40. Мыйзам же ченемдик акт баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканалар болуп саналбаган ишканалардын, мисалы бул Мыйзамда же ченемдик актыда коомдук маанилүү ишкана катары мүнөздөлгөн ишканалардын аудитинин учурунда аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо тууралуу талапты камтышы мүмкүн.
- A41. Аудитор ошондой эле башка ишканалар, анын ичинде, мисалы, кызыкдар жактардын көп санда же ар түрдүү болушуна байланыштуу же бизнестин мүнөзүн жана өлчөмдөрүн эске алуу менен коомдук маанилүү болушу мүмкүн болгон ишкана жагынан аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо тууралуу чечим кабыл алышы мүмкүн. Мындай ишканалардын мисалдары финансылык мекемелер (банктер, камсыздандыруу уюмдары жана пенсиялык фонддор сыяктуу), ошондой эле башка ишканалар, атап айтканда, кайрымдуулук уюмдары болушу мүмкүн.
- A42. талдоо тобокелдиктерине баа берүү жол-жобосу катары талдоо жол-жоболорун жүргүзүүгө арналган. АЭС 330 бааланган тобокелдиктерге карата аткарылган аудитордук жол-жоболордун мүнөзүнө, убактысына жана көлөмүнө карата талаптар жана көрсөтмөлөр камтылган, мындай аудитордук жол-жоболордун катарына маңызы боюнча талдоо жол-жоболору кириши мүмкүн.³⁰ АЭС 210³¹ ошондой эле тапшырманын шарттары жөнүндө макулдашуу-кат же башка ылайыктуу формадагы жазуу жүзүндөгү макулдашуу аудитор чыгарууга тийиш болгон бардык отчеттордун жана корутундулардын күтүлгөн формасына же мазмунуна

²⁹ АЭС 600, 19–20-пункттар

³⁰ АЭС 210, 9 жана А22-пункттар

³¹ АЭС 210, 10-пункт

шилтемени камтышын талап кылат. Аудитордон аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо талап кылынбаган учурларда, эгерде аудитордук тапшырманын шарттарында аудитордук корутундудагы аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоо мүмкүн эместигин көрсөтсө, ал эми айрым юрисдикцияларда аудиторго муну жасоо мүмкүнчүлүгүн сактоо үчүн аудитордук тапшырманын шарттарында ушундай көрсөтмөнү берүү зарыл болушу мүмкүн болсо, АЭС 210³² эмне максатка ылайык болоорун түшүндүрөт.

Мамлекеттик сектордогу ишканалардын өзгөчөлүктөрү

А43. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканалар сейрек учурларда мамлекеттик сектордогу ишканага кирет. Бирок мамлекеттик сектордогу ишканалар алардын өлчөмдөрүнө, татаалдыгына же коомдук маанилүүлүгүнө байланыштуу маанилүү болушу мүмкүн. Мындай учурларда мыйзамдын же ченемдик актынын талаптарына ылайык мамлекеттик сектордогу ишканын аудитору аудиттордук корутундуга аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалыматты билдирүүгө милдеттүү болушу мүмкүн же ал башка сектор боюнча муну жасоо чечимин кабыл алышы мүмкүн.

Финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчилик (33–34-пункттарды караңыз)

А44. АЭС 200дө жетекчиликтин жана, эгерде орундуу болсо, корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактардын жоопкерчилигине тиешелүү негизги божомол түшүндүрүлөт, ага таянуу менен Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудит жүргүзүлөт.³³ Жетекчилик жана, эгерде бул орундуу болсо, корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактар финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык, финансылык отчеттуулукту даярдоо, анын ичинде тиешелүү учурларда аны ишенимдүү берүү үчүн жоопкерчиликти кабыл алат. Жетекчилик ошондой эле ак ниетсиз аракеттердин же каталардын айынан олуттуу бурмалоолорду камтыбаган финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн ал зарыл деп эсептеген ички контролдоо тутуму үчүн жоопкерчиликти өзүнө алат. Аудитордук корутундуда жетекчиликтин жоопкерчилигинин сыпаттамасы жоопкерчиликтин эки түрүнө шилтемени камтыйт, анткени бул ага таянуу менен аудит жүргүзүлүп жаткан негизги божомолду пайдалануучуларга түшүндүрүүгө жардам берет. АЭС 260 (кайра каралган) уюштурууга көзөмөлдү жүзөгө ашыруу милдеттерине кирген жакты (жактарды) же уюмду (уюмдарды) сүрөттөө үчүн «корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар» терминин колдонот жана ар түрдүү юрисдикциялардагы жана

³² АЭС 210, 25-пункт

³³ АЭС 200, 13(j)-пункт

ишканалардагы корпоративдик башкаруунун түзүмүнүн ар түрдүү варианттары жөнүндө маалыматты келтирет.

- A45. Аудитор 34-35-пункттарда көрсөтүлгөн жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын жоопкерчилигинин сыпаттамасына конкреттүү юрисдикциянын же ишкананын спецификасынын контекстинде финансылык отчеттуулукту даярдоого тиешелүү кошумча милдеттерди чагылдырган маалыматты кошумчалоого тийиш болгон жагдайлар келип чыгышы мүмкүн..
- A46. АЭС 210 тапшырманын шарттары жөнүндө макулдашуу-катта же башка ылайыктуу формадагы жазуу жүзүндөгү макулдашууда жетекчиликтин жоопкерчилигин макулдашуусун талап кылат.³⁴ АЭС 210 бул маселелерде айрым ийкемдикти карап, эгерде мыйзам же ченемдик акт финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жана, эгерде орундуу болсо, корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын жоопкерчилигин белгилесе, анда аудитор мыйзам же ченемдик акт, аудитордун пикири боюнча, өзүнүн маңызы боюнча АЭС 210до даярдалган милдеттерге теңдеш болгон милдеттерди камтыйт деп чечиши мүмкүн деп түшүндүрөт. Ушундай теңдеш милдеттер үчүн аудитор аларды тапшырманын шарттары жөнүндө макулдашуу-катта же башка ылайыктуу формадагы жазуу жүзүндөгү макулдашууда сүрөттөө үчүн бул мыйзамдын же ченемдик актынын баяндалышын пайдалана алат. Мындай учурларда бул баяндалыш ошондой эле, муну ушул стандарттын 34(а)-пункту талап кылгандай аудитордук корутундуда колдонулушу мүмкүн. Башка жагдайларда, анын ичинде аудитор тапшырманын шарттары жөнүндө макулдашуу-катка киргизилген мыйзамдын же ченемдик актынын баяндалышын пайдаланбоону чечкен жагдайларда ушул стандарттын 34(а)-пунктунун баяндалышы колдонулат. Муну 34-пункт талап кылгандай, аудитордук корутундуга жетекчиликтин жоопкерчилигинин сыпаттамасын киргизүүгө толуктоо иретинде аудитор ошондой эле бул жоопкерчиликтин алда канча кең-кесири сыпаттамасына таянып, шилтемени ушундай маалымат алынышы мүмкүн болгон булакка (мисалы, ишкананын жылдык отчетуна же тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын сайтына) киргизиши мүмкүн.
- A47. Айрым юрисдикцияларда жетекчиликтин милдеттерин жөнгө салуучу мыйзам же ченемдик акт бухгалтердик регистрлердин жана эсептердин же бүтүндөй алганда эсепке алуу системасынын сапаты үчүн жоопкерчиликке конкреттүү шилтемени камтышы мүмкүн. Бухгалтердик регистрлер, эсептер же системалар ички контролдоо системасынын ажыралгыс бөлүгү болуп саналгандыктан (АЭС 315теги

³⁴ АЭС 210, 6(b)(i)-(ii)-пункттар

(кайра каралган)³⁵ аныктамага ылайык), АЭС 210догу жана 34-пункттагы сыпаттамалар аларга атайын шилтемелерди бербейт.

- A48. Ушул стандартка карата тиркемеде ФОЭС финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы болуп саналган учурда 34(b)-пунктун талаптары кантип колдонула тургандыгынын мисалдары келтирилген. Эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы катарында ФОЭСтен айырмаланган концепция колдонулса, ушул стандартка карата тиркемеде келтирилген корутундулардын мисалдары ушул жагдайларда финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка концепцияларын колдонууну чагылдыруу үчүн адаптациялоону талап кылышы мүмкүн.

Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөл (35-пунктту караңыз)

- A49. Эгерде финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөлдү жүзөгө ашырууга катышып жаткан айрым жактар (бирок бардыгы эмес) ошондой эле финансылык отчеттуулукту даярдоого катышса, анда ишкананын конкреттүү жагдайларын ойдоудай түрдө чагылдыруу үчүн сыпаттаманы, муну ушул стандарттын 35-пункту талап кылгандай, кыязы, өзгөртүү зарыл. Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөл үчүн жана финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн бир эле жак жооп берген учурда, көзөмөл үчүн жоопкерчиликке шилтеме талап кылынбайт.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги (37–40-пункттарды караңыз)

- A50. Ушул стандарттын 37–40-пункттарынын талаптарына ылайык аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасы, мисалы, аудитордук корутунду бириктирилген финансылык отчеттуулук таандык болгон учурда, ишкананын спецификасын чагылдыруу үчүн өзгөртүлүшү мүмкүн. Ушул стандарттын тиркемесинин 2-мисалы бул кандайча жасалышы мүмкүн экендигин көрсөтүп турат.

Аудитордун максаттары (38(a)-пунктту караңыз)

- A51. Аудитордук корутундуда мындай деп түшүндүрүлөт: аудитордун максаты – финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбай тургандыгына акылга сыярлык ишенимди алуу жана аудитордук пикирди камтыган аудитордук корутундуну чыгаруу. Бул максат финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигинен айырмаланат.

³⁵ АЭС 315 (кайра каралган) «Ишкананы жана анын чөйрөсүн изилдөө аркылуу олуттуу бурмалоо тобокелдиктерин табуу жана баалоо», 4-пункт

Маанилүүлүктүн сыпаттамасы (38(с)-пунктту караңыз)

A52. Ушул стандарттын тиркемесинде ФОЭС финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы болуп саналган учурда маанилүүлүктүн сыпаттамасын берүү жөнүндө 38(с)-пункттин талаптары кандай колдонула тургандыгынын мисалдары келтирилген. Эгерде финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясы катарында ФОЭСтен айырмаланган концепция колдонулса, ушул стандарттын Тиркемесинде берилген корутундулардын мисалдары бул жагдайларда финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка концепцияларын колдонууну чагылдыруу үчүн адаптациялоону талап кылышы мүмкүн.

АЭС 701ге тиешелүү аудитордун милдеттери (40(с)-пунктту караңыз)

A53. Аудитор ошондой эле 40 (с)-пунктка ылайык зарыл болгон маалыматка кошумча түрдө аудитордун жоопкерчилигин сыпаттоодо кошумча маалыматты берүү зарыл деп эсептеши мүмкүн. Мисалы, аудитти жүргүзүүдө аудитордун кыйла көңүл буруусун талап кылган маселелерди аныктоо үчүн аудитор АЭС 701дин 9-пунктунун талаптарына шилтемени төмөнкүдөй факторлорду эске алуу менен бере алат: АЭС 315ке (кайра каралган) ылайык табылган олуттуу бурмалоонун же кыйла тобокелдиктердин жогору бааланган тобокелдиктеринин тармактарын; жетекчиликтин маанилүү ой жүгүртүүлөрүн талап кылган финансылык отчеттуулуктун тармактары жагынан аудитордун маанилүү ой жүгүртүүлөрүн, анын ичинде аларга карата жогорку даражадагы айкын эместик табылган баалануучу маанилерди; мезгил аралыгында орун алган маанилүү окуялардын же операциялардын аудитине таасирди.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасын чагылдыруу орду (41, 50(j)-пункттарды караңыз)

A54. Ушул стандарттын 39-40-пункттарына ылайык зарыл болгон маалыматты аудитордук корутундунун тиркемесине киргизүү же тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын ушул маалымат жайгаштырылган сайтына шилтемени берүү, эгерде мыйзам, ченемдик же аудиттин улуттук стандарттары муну жасоого ачык формада уруксат берсе, аудитордук корутундунун мазмунун оптималдаштыруу үчүн пайдалуу болуп чыгышы мүмкүн. Бирок финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасы Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлүүчү аудит жагынан отчеттуулукту пайдалануучулардын күткөндөрүн ырастоо үчүн зарыл болгон маалыматты камтыса, аудитордук корутундуга ушундай маалыматты кайдан алууга боло тургандыгын көрсөткөн шилтемени киргизүү зарыл.

Тиркемеде жайгаштыруу (41(b), 50(j)-пункттарды караңыз)

A55. Эгерде аудитордук корутундунун текстинде тиркеменин жайгашуусуна ойдогудай шилтеме бар болсо, 41-пункт 39–40-пункттарга ылайык зарыл болгон жана финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигин сыпаттаган билдирүүлөрдү аудитордук корутундунун тиркемесине кошууга аудиторго уруксат берет. Төмөндө мындай шилтеме аудитордук корутундуда кандай түрдө берилиши мүмкүн экендигинин мисалы көрсөтүлөт:

**Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн
аудитордун жоопкерчилиги**

Биздин максатыбыз финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбай тургандыгына жана биздин пикирибизди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууга акылга сыярлык ишеничти алууда турат. Акылга сыярлык ишенич ишенимдүүлүктүн жогорку даражасын билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит алар болгон учурда олуттуу бурмалоолорду дайыма эле таап турат дегендиктин кепилдиги болуп саналбайт. Бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин же каталардын натыйжасы болуп саналат жана, эгерде өз-өзүнчө же жыйындысында алар ушул финансылык отчеттуулуктун негизинде кабыл алынуучу пайдалануучулардын экономикалык чечимдерине таасир эте алат деп негиздүү болжолдоого мүмкүн болсо, олуттуу деп эсептелет.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн биздин жоопкерчилигибиздин андан аркы сыпаттамасы ушул аудитордук корутундунун X Тиркемесине киргизилген. *[беттин номерин же сыпаттаманын жайгашуусуна башка шилтемени көрсөтүңүз]* берилген бул сыпаттама биздин аудитордук корутундубузду бир бөлүгү болуп саналат.

Тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын сайтына шилтеме (41(c), 42-пункттарды караңыз)

A56. Эгерде мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары муну жасоого айкын формада уруксат берсе гана, 41-пункт аудитор тиешелүү

Ыйгарым укуктуу органдын сайтына жайгаштырылган аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасына шилтемени бере алат деп түшүндүрөт. Ушундай маалыматты табууга мүмкүн болгон сайттагы орунга конкреттүү шилтемени көрсөтүү аркылуу аудитордук корутундуга киргизилген сайттагы маалымат Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитордун ишин же аудитти алда канча кең-кесири сыпаттай алат, бирок ал ушул стандарттын 39-40-пункттарына ылайык зарыл болгон сыпаттамага карама-каршы келүүгө тийиш эмес. Бул сайтта аудитордун жоопкерчилигин сыпаттоо баяндалыштары алда канча кең-кесири болушу мүмкүн же мындай баяндалыштар 39-40-пункттарда сүрөттөлгөн маселелерди чагылдырган шартта жана аларга карама-каршы келбеген учурда финансылык отчеттуулуктун аудитине тиешелүү башка маселелерди сүрөттөй алат дегендикти билдирет..

- A57. Аудиттин улуттук стандарттарын иштеп чыгуучу, жөнгө салуучу орган же аудиттин жүргүзүлүшүн көзөмөлдөө органы тиешелүү ыйгарым укуктуу орган болушу мүмкүн. Мындай ишканаларда стандартташтырылган маалыматтын так, толук жана туруктуу жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн бардык мүмкүнчүлүктөр бар. Аудитор мындай сайтты колдоого тийиш эмес. Төмөндө аудитордук корутундудагы сайтка шилтеме кандай түрдө берилиши мүмкүн экендигинин мисалы келтирилет:

**Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн
аудитордун жоопкерчилиги**

Биздин максатыбыз финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбагандыгына жана биздин пикирди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууга акылга сыярлык ишенимди алууда турат. Акылга сыярлык ишеним ишенимдүүлүктүн жогорку деңгээлин билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит алар болгон учурда олуттуу бурмалоолорду дайыма эле табат дегендиктин кепилдиги болуп саналбайт. Бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин же каталардын натыйжасы болушу мүмкүн жана, эгерде өз-өзүнчө же жыйындысында алар бул финансылык отчеттуулуктун негизинде кабыл алынуучу пайдалануучулардын экономикалык чечимдерине таасир этиши мүмкүн деп негиздүү болжолдоого мүмкүн болсо, олуттуу деп эсептелет.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн биздин жоопкерчилигибиздин андан аркы сыпаттамасы сайтта [уюмдун аталышы] дарек боюнча [сайтка шилтеме] берилет. Бул сыпаттама биздин аудитордук корутундубуздун бир бөлүгү болуп саналат.

Башка отчетторду түзүү боюнча милдеттер (43–45-пункттарды караңыз)

- A58. Айрым юрисдикцияларда аудитор Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудитордун милдеттеринен тышкары, башка маселелер жагынан отчетторду берүүгө тиешелүү кошумча милдеттерге ээ болушу мүмкүн. Мисалы, аудитордон айрым маселелер боюнча, эгерде алар финансылык отчеттуулуктун аудитинин жүрүшүндө анын көңүлүн бурса, отчеттуу даярдоо өтүнүлүшү мүмкүн. Альтернатива катары аудитордон конкреттүү кошумча жол-жоболорду аткаруу жана алар боюнча отчеттуу даярдоо же бухгалтердик регистрлердин жана эсептердин, финансылык отчеттуулукту даярдоого ички контролдоо системасынын сапаты сыяктуу айрым маселелер же башка маалымат боюнча пикир билдирүү өтүнүлүшү мүмкүн. Айрым юрисдикцияда кабыл алынган аудит стандарттары көп учурда ушул юрисдикциядагы башка отчетторду берүү боюнча аудитордун конкреттүү кошумча милдеттери жагынан көрсөтмөлөрдү камтыйт
- A59. Айрым учурларда тиешелүү мыйзам же ченемдик акт финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордук корутундуда бул кошумча милдеттерди көрсөтүүнү аудитордон талап кылышы же ага уруксат бериши мүмкүн. Башка учурларда аудитордон өзүнчө отчетто бул милдеттер жагынан корутунду берүү талап кылынышы же ага уруксат берилиши мүмкүн.
- A60. Ушул стандарттын 43–45-пункттары Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык корутундуларды берүү боюнча башка милдеттерди жана аудитордун милдеттерин биргелешип берүүгө, эгерде алар бир эле маселелерди сүрөттөсө, ал эми аудитордук корутундунун баяндалыштары Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык корутундуларды берүү боюнча башка милдеттерди жана корутундуларды берүү боюнча аудиторлордун милдеттерин бир жактуу так аныктаса гана, уруксат берет. Мындай бир жактуу так аныктоо аудитордук корутундуга корутундуларды берүү боюнча башка милдеттерге шилтемелерди жана бул милдеттер Аудиттин эл аралык стандарттарында каралган милдеттердин чегинен чыга тургандыгын көрсөтүүнү киргизүү зарылчылыгын шартташы мүмкүн. Андай болбогон учурда корутундуларды берүү боюнча башка милдеттер «Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет» деп аталган же бөлүмдүн мазмунуна ылайык келген башка аталышы бар

аудитордук корутундунун өзүнчө бөлүгүндө каралууга тийиш. Мындай учурларда 44-пункт аудитор Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык корутундуларды берүү боюнча милдеттердин сыпаттамасын «Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» деп аталган бөлүмгө киргизүүсүн талап кылат

Name of the Engagement Partner (Ref: Para. 46)

А61. А61. СКЭС 1ге³⁶ ылайык аудитордук уюм тапшырмалар кесиптик стандарттарга жана колдонулуп жаткан мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык аткарылып жатканына акылга сыярлык ишенимди камсыз кылуучу саясатты жана жол-жоболорду белгилөөгө тийиш. СКЭС 1дин бул талаптарына карабастан, аудитордук корутундуда тапшырманын жетекчисинин аты-жөнүн көрсөтүү баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканынын финансылык отчеттуулугунун толук комплекти жөнүндө аудитордук корутундунун көбүрөөк ачыктыгын пайдалануучулар үчүн камсыз кылуу максатын көздөйт.

А62. Мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары аудитордук корутундуга тапшырманын жетекчисинин, баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген жалпы багыттагы ишканалардын финансылык отчеттуулугунун толук комплектинин аудити болуп саналбаган аудитти жүргүзүү үчүн жооптуу адамдын аты-жөнү киргизилишин талап кылышы мүмкүн. Мыйзамдын, ченемдик актынын же аудиттин улуттук стандарттарынын талаптарына ылайык, аудитордон аудитордук корутундуга тапшырманын жетекчисинин аты-жөнүн көрсөтүүдөн тышкары ал жөнүндө кошумча маалыматты, мисалы, аудитор өз ишин жүзөгө ашырып жаткан юрисдикцияда иштеп жаткан тапшырманын жетекчисинин кесиптик лицензиясынын номерин киргизүү чечими талап кылынышы мүмкүн же ал мындай чечимди өз алдынча кабыл ала алат.

А63. Сейрек учурларда аудитор, эгерде тапшырманын жетекчисинин ким экендиги жөнүндө маалымат ачыкка чыгарылса, тапшырманын жетекчисинин, аудитордук топтун башка мүчөлөрүнүн же алар менен тыгыз байланышкан башка адамдардын дене боюна зыян келтириши мүмкүн болгон маалыматты табышы же аларды көрсөткөн кырдаалдарга кабылышы мүмкүн. Мында ушундай коркунучтар өзүнө, мисалы, юридикалык жоопкерчилик коркунучу келип чыгышын же

³⁶ СКЭС 1 «Финансылык отчеттуулуктун аудитин жана обзордук текшерүүнү жүргүзүүчү, ошондой эле ишенимди камсыз кылуучу башка тапшырмаларды жана коштоочу кызмат көрсөтүүлөр боюнча тапшырманы аткаруучу аудитордук уюмдарда сапатты контролдоо», 32-пункт.

юрдикалык, жөнгө салуучу же кесиптик санкцияларды колдонууну камтыбайт. Жеке коопсуздукка кыйла коркунуч келип чыгышынын ыктымалдуулугу жана олуттуулугу жагынан кошумча маалымат корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү адамдардын дене боюна зыян келтириши мүмкүн болгон жагдайларды талкуулоо процессинде алынышы мүмкүн. Мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттагы тапшырманын жетекчисинин аты-жөнү жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүүдөн баш тартуу мүмкүнчүлүгүн аныктоо үчүн мааниге ээ болгон кошумча талаптарды белгилеши мүмкүн.

Аудитордун колтамгасы (47-пункту караңыз)

А64. Аудитордун колтамгасы аудитордук уюмдун атынан, же болбосо аудитордун атынан же болбосо конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук уюмдун атынан, же болбосо аудитордун атынан коюлушу мүмкүн. Айрым юрисдикцияларда өзүнүн колтамгасына кошумча түрдө аудитор аудитордук корутундуда өзүндө кесиптик бухгалтердин классификациясы бар экенин же аудитор же аудитордук уюм (жагдайларга жараша) ушул юрисдикция тарабынан тиешелүү лицензиялоочу орган деп таанылгандыгынын фактысын көрсөтүүгө милдеттүү болушу мүмкүн.

А65. Айрым учурларда мыйзамда же ченемдик актыда аудитордук корутундуда электрондук колтамганы пайдаланууга уруксат берилиши мүмкүн.

Аудитордук корутундунун күнү (49-пункту караңыз)

А66. Аудитордук корутундунун күнү аудитордук корутундуну пайдалануучуларга аудитор бул күнгө чейин өзүнө белгилүү болуп калган жана орун алган окуялардын жана операциялардын таасирин карагандыгы жөнүндө маалымдайт. Аудитордук корутундунун күнүнөн кийин орун алган окуялар жана операциялар жагынан аудитордун жоопкерчилиги АЭС 560га сүрөттөлгөн.³⁷

А67. Аудитордун пикири финансылык отчеттуулук жагынан билдирилгендиктен, ал эми финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жоопкерчиликти жетекчилик тарткандыктан, финансылык отчеттуулуктун курамына кирген бардык отчеттор, анын ичинде тиешелүү эскертүүлөр даярдалгандыгы жана жетекчилик ал үчүн өз жоопкерчилигин тааныгандыгы жагынан далилдер алынмайынча аудитор талаптагыдай жетиштүү аудитордук далилдер алынгандыгы жөнүндө тыянак чыгаруу мүмкүнчүлүгүнө ээ эмес.

³⁷ АЭС 560 «Отчеттук күндөн кийинки окуялар», 10–17-пункттар

А68. Айрым юрисдикцияларда мыйзамда же ченемдик актыда финансылык отчеттуулукту түзүүчү бардык отчеттор, анын ичинде тиешелүү эскертүүлөр даярдалгандыгы жөнүндө чечим кабыл алуу үчүн жоопкерчиликти тарта турган жактар же органдар (мисалы, директорлор) белгиленет жана бекитүүнүн зарыл процесси жөнгө салынат. Мындай учурларда финансылык отчеттуулук жөнүндө корутундуга дата коюлганга чейин ушундай бекитүүнүн болушунун далили алынууга тийиш. Мында башка юрисдикцияларда бекитүү процесси мыйзам же ченемдик акты менен жөнгө салынбайт. Мындай учурларда финансылык отчеттуулукту түзгөн бардык отчеттор, анын ичинде тиешелүү эскертүүлөр даярдалгандыгы жөнүндө чечим кабыл алуу үчүн ыйгарым укуктар берилген жактарды же органдарды белгилөө үчүн жол-жоболор каралат, аларды ишкана өзүнүн жетекчилигинин түзүмүнүн жана корпоративдик башкаруунун алкагында өзүнүн финансылык отчеттуулугун даярдоонун жана бекитүүнүн жүрүшүндө аткарат. Айрым учурларда мыйзамда же ченемдик актыда финансылык отчеттуулукту даярдоо процессинде аудиттин аякташы күтүлгөн учур белгиленет.

А69. Айрым юрисдикцияларда финансылык отчеттуулук жарыяланганга чейин акционерлер финансылык отчеттуулукту биротоло бекитиши талап кылынат. Мындай юрисдикцияларда жетиштүү ойдогудай аудитордук далилдер алынгандыгы жөнүндө аудитордун тыянагын акционерлер милдеттүү түрдө биротоло бекитүүгө тийиш эмес. Аудиттин эл аралык стандарттарынын максаттары үчүн финансылык отчеттуулукту бекитүү күнү деп төмөнкүдөй даталардын эң мурдагысы эсептелет: зарыл ыйгарым укуктар берилген адамдар финансылык отчеттуулукту түзгөн бардык отчеттор, анын ичинде тиешелүү эскертүүлөр даярдалгандыгын белгилеген дата же зарыл ыйгарым укуктар берилген адамдар бул финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчиликти алар өзүнө алгандыгын ырастаган дата.

Мыйзамда же ченемдик актыда каралган аудитордук корутунду (50-пунктту караңыз)

А70. АЭС 200 аудитордон Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарына кошумча түрдө мыйзамдык же ченемдик талаптарды аткаруу талап кылынышы мүмкүн экендигин түшүндүрөт³⁸ Эгерде мыйзамдык же ченемдик талаптардын жана Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарынын ортосундагы айырма аудитордук корутундуну баяндоо тартибине жана анын туюнтмаларына гана тиешелүү болсо жана бери болгондо 50(а)–(о)-пункттарда көрсөтүлгөн элементтердин ар бири аудитордук корутундуга киргизилсе, аудитордук корутунду Аудиттин эл аралык стандарттарына шилтемени камтышы

³⁸ АЭС 200, 57-пункт.

мүмкүн. Мындай жагдайларда 21–49-пункттарда баяндалган, 50(а)–(о)-пункттарга киргизилбеген талаптар, мисалы, «Пикир» жана «Пикир билдирүү үчүн негиз» бөлүмдөрүн жайгаштыруу тартибине карата талаптар милдеттүү колдонулууга тийиш эмес деп эсептелет.

- A71. Эгерде конкреттүү юрисдикциядагы атайын талаптар АЭСке карама-каршы келбесе, ушул стандарттын 21-49-пункттарынын талаптарына ылайык баяндоо жана туюндуруу тартибин кабыл алуу аудитордук корутундуну пайдалануучуларга аудитордук корутунду АЭСге ылайык жүргүзүлгөн аудиттин натыйжалары боюнча корутунду болуп саналат деп көбүрөөк даярдык менен таанууга жардам берет.

701дин талаптарына ылайык берилүүчү маалымат (50(h)-пунктту караңыз)

- A72. Мыйзам же ченемдик акт аудитордон жүргүзүлгөн аудит жөнүндө кошумча маалымат берүүнү талап кылышы мүмкүн, ал берилиши АЭС 701дин максаттарына ылайык келген маалыматты камтышы мүмкүн же мындай маселелер жөнүндө маалымдоонун мүнөзүн жана көлөмүн буйрук кылышы мүмкүн.

- A73. Аудиттин эл аралык стандарттары финансылык отчеттуулуктун аудитин жөнгө салуучу мыйзамга же ченемдик актыга карата артыкчылыкка ээ эмес. АЭС 701 колдонулган учурларда аудитордук корутундуда Аудиттин эл аралык стандарттарына шилтеме, мыйзамды же ченемдик актыны колдонууда киргизилишин ушул стандарттын 50(h)-пункту талап кылган бөлүм АЭС 701де баяндалган отчетторду жана корутундуларды түзүүгө карата талаптарга карама-каршы келбеген учурда гана, жасалышы мүмкүн. Мындай жагдайларда аудитордон АЭС 701ге ылайык зарыл болгон аудитордук корутундуда аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымдоонун айрым аспектерин, мисалы, төмөнкүдөй түрдө өзгөртүү талап кылынышы мүмкүн:

- эгерде мыйзам же ченемдик акт конкреттүү аталышты пайдаланууну буюрса, «Аудиттин негизги маселелери» деген аталышты өзгөртүү аркылуу;
- эмне үчүн мыйзамга же ченемдик актыга ылайык берүү зарыл болгон маалымат аудитордук корутундуда, мисалы, тиешелүү мыйзамга же ченемдик актыга шилтеменин жардамы менен берилгенин түшүндүрүү аркылуу жана бул маалымат кандайча түрдө аудиттин негизги маселелери менен байланышкандыгын сүрөттөө аркылуу;
- эгерде мыйзам же ченемдик акт сыпаттаманын мүнөзүн жана көлөмүн буюрса, анда АЭС 701дин 13-пунктунун талаптарына ылайык келген аудиттин ар бир негизги маселесинин жалпы сыпаттамасын алуу үчүн кошумча буйрук кылган маалыматты киргизүү аркылуу.

А74. АЭС 210до мыйзам же тиешелүү юрисдикциядагы ченемдик акт Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык талап кылынгандан кыйла айырмаланган, атап айтканда, аудитордук пикирге карата колдонулуучу терминдерде аудитордук корутундуну баяндоо же туюндуруу тартибин буйрук кылган жагдайларды карайт. Мындай учурларда АЭС 210 аудитор төмөнкүлөрдү баалоосун талап кылат:

- (a) пайдалануучулар финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжасында алынган ишенимдүүлүктү туура эмес чечмелеши мүмкүнбү жана, эгерде мүмкүн болсо, анда,
- (b) аудитордук корутундудагы кошумча түшүндүрмө туура эмес түшүнүү ыктымалдуулугун төмөндөтө алабы.

Эгерде аудитор аудитордук корутундудагы кошумча түшүндүрмө туура эмес чечмелөө ыктымалдуулугун төмөндөтө албайт деген тыянакка келсе, анда, мыйзам же ченемдик акт талап кылган учурларды кошпогондо, АЭС 210го ылайык ал аудитордук тапшырманы кабыл алууга тийиш эмес. Ушундай мыйзамга же ченемдик актыга ылайык жүргүзүлгөн аудит АЭС 210го ылайык Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарына ылайык келбейт. Тиешелүү түрдө, аудит Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөндүгүнө шилтемени аудитор өзүнүн корутундусуна киргизбейт.³⁹

Мамлекеттик сектордогу ишканалардын өзгөчөлүктөрү

А75. Мамлекеттик сектордогу ишканалардын аудиторлору ошондой эле мыйзамга же ченемдик актыга ылайык аудитордук корутундунун алкагында же кошумча отчетто же АЭС 701дин макаттарына ылайык келген маалыматты камтышы мүмкүн болгон корутундуда айрым маселелер боюнча жалпыга жеткиликтүү отчетторду жана корутундуларды берүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу мүмкүн. Мындай жагдайларда аудитордон АЭС 701ге ылайык зарыл болгон аудитордук корутундуда аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалыматтын айрым аспектерин өзгөртүү же кошумча отчеттун же корутундунун маңызы болуп саналган маселенин сыпаттамасын аудитордук корутундуга киргизүү талап кылынышы мүмкүн.

Айрым юрисдикциядагы аудиттин стандарттарына жана Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудиттин натыйжалары боюнча аудитордук корутунду (51-пункту караңыз)

А76. Аудитордук корутундуда аудитор, эгерде аудиттин тиешелүү улуттук стандарттарын сактоого толуктоодо ал ушул аудитке карата колдонулуучу бардык Аудиттин эл аралык стандарттарын сактаса, аудит

³⁹ АЭС 210, 21-пункт

Аудиттин эл аралык стандарттарына жана аудиттин улуттук стандарттарына ылайык жүргүзүлдү деп көрсөтө алат.⁴⁰

- A77. Эгерде Аудиттин эл аралык стандарттарынын жана аудиттин улуттук стандарттарынын талаптары бири-бирине карама-каршы келсе, бул аудитор башка пикирди түзүп же аудитордук корутундуга «Маанилүү жагдайлар» же «Башка маалыматтар» деген бөлүмдү киргизбегендигине алып келиши мүмкүн болсо, бул айрым жагдайларда Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык талап кылынса, Аудиттин эл аралык стандарттарына да, аудиттин улуттук стандарттарына да шилтеме жасоо орунсуз. Бул учурда аудитордук корутундуга ага ылайык ал даярдалган аудиттин стандарттарына (Аудиттин эл аралык стандарттары же аудиттин улуттук стандарттары) гана шилтеме киргизилиши мүмкүн.

Финансылык отчеттуулук менен берилүүчү кошумча маалымат (53–54-пункттарды караңыз)

- A78. Айрым жагдайларда ишкана мыйзамга, ченемдик актыга же стандарттарга ылайык финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясына ылайык милдеттүү болуп саналбаган кошумча маалыматты финансылык отчеттуулук менен бирге берүүгө тийиш же ыктыярдуу түрдө берет. Мисалы, кошумча маалымат пайдалануучу финансылык отчеттуулукту даярдоонун колдонулуучу концепциясын алда канча так түшүнүшү үчүн же финансылык отчеттуулуктун конкреттүү беренелерин түшүндүрүү үчүн берилиши мүмкүн. Мындай маалымат, эреже катары, жоболор же кошумча эскертүүлөр түрүндө берилет.

- A79. Ушул стандарттын 53-пунктунда аудитордук пикир өзүнүн мүнөзүнөн жана берүү формасынан улам финансылык отчеттуулуктун ажыралгыс бөлүгү болуп саналган кошумча маалыматка жайылтыла тургандыгы түшүндүрүлөт. Бул баалоо кесипкөй ой жүгүртүүнүн маңызы болуп саналат. Мисалы:

- эгерде финансылык отчеттуулуктун эскертүүлөрүнүн текстине финансылык отчеттуулук финансылык отчеттуулукту даярдоонун башка концепциясына канчалык ылайык келе тургандыгын түшүндүрүү же салыштыруу киргизилген болсо, аудитор муну кошумча маалымат деп эсептеши мүмкүн, анын финансылык отчеттуулуктан айырмасын так белгилөө мүмкүн эмес. Аудитордук пикир ошондой эле финансылык отчеттуулукта аларга кайчы шилтеме берилген эскертүүлөргө же тиркемелерге жайылтылат;

⁴⁰ АЭС 200, 58-пункт

- эгерде чыгымдардын конкреттүү элементтери жөнүндө маалыматты ачып көрсөтүүчү пайданын жана зыяндын кошумча эсеби тиркеме катарында финансылык отчеттуулукка киргизилген өзүнчө чечмелөө катары берилсе, аудитор муну кошумча маалымат деп эсептеши мүмкүн, анын финансылык отчеттуулуктан айырмасын так белгилөөгө болот.
- A80. Эгерде финансылык отчеттуулукту түзгөн отчеттордун сыпаттамасындагы, аудитордук корутундудагы эскертүүлөргө шилтеме жетиштүү болуп саналса, аудитордук корутундунун киришүү бөлүгүндө аудитордун пикири жайылтылган кошумча маалыматка конкреттүү шилтеме милдеттүү болуп саналбайт.
- A81. Мыйзам же ченемдик акт кошумча маалыматтын аудитин милдеттүү түрдө жүргүзүү жөнүндө талаптарды камтыбашы мүмкүн жана жетекчилик кошумча маалыматты финансылык отчеттуулуктун аудитинин көлөмүнө киргизбөө өтүнүчү менен аудиторго кайрылуу чечимин кабыл алышы мүмкүн.
- A82. Аудитор аудиттен өтө элек кошумча маалымат ага аудитордун пикири жайылтылган деген пикир түзүлгүдөй түрдө берилгенин же жоктугун баалоосу, мисалы, финансылык отчеттуулук жагынан бул маалымат жана аудиттен өткөн ар кандай кошумча маалымат кайсы жерде берилгендигин жана ал аудиттен өтө элек катары айкын белгиленгендигин же жоктугун аныктоону камтыйт.
- A83. Жетекчилик ага карата, мисалы, төмөнкүлөр аркылуу аудитордук пикир жайылтылат деген пикир түзүлүшү мүмкүн болгон, аудиттен өтө элек кошумча маалыматты берүүнүн мүнөзүн өзгөртүшү мүмкүн:
- аудиттен өткөн жана аудиттен өтө элек маалыматтын ортосун так аныктоону белгилөө үчүн финансылык отчеттуулуктан ар кандай кайчы шилтемелерди аудиттен өтө элек кошумча тиркемелерге же аудиттен өтө элек эскертүүлөргө которуу;
 - аудиттен өтө элек кошумча маалыматты финансылык отчеттуулуктун алкагынан тышкары жайгаштыруу же, бул мүмкүн болбогон учурларда, топтолгон аудиттен өтө элек эскертүүлөрдү бери болгондо финансылык отчеттуулуктун зарыл эскертүүлөрүнүн аягына жайгаштыруу, аларды аудиттен өтө элек катары так белгилөө. Аудиттен өткөн эскертүүлөр менен бирге берилген аудиттен өтө элек эскертүүлөр аудиттен өткөн катары туура эмес чечмелениши мүмкүн.
- A84. Кошумча маалымат аудиттен өткөн эмес деген факт аудиторду АЭС 720да (кайра каралган) баяндалган милдеттерден бошотпойт.

Тиркеме

(А19-пунктту караңыз)

Финансылык отчеттуулук жөнүндө аудитордук корутундулардын мисалдары

- 1-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду.
- 2-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишканын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган бириктирилген финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду.
- 3-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкана болуп саналбаган ишканын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган (тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын сайтына жайгаштырылган материалга шилтеме камтылат) финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду.
- 4-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкана болуп саналбаган ишканын жалпы багыттагы шайкештик концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду.

1-Мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду.

Аудитордук корутундунун бул мисалынын максаттары үчүн төмөнкүдөй жагдайлар болжолдонот:

- Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугунун толук комплектинин аудити жүргүзүлгөн. Бул аудит топтун аудити болуп саналбайт (башкача айтканда, АЭС 600 колдонулбайт).
- Финансылык отчеттуулук ФОЭСке (жалпы багыттагы концепция) ылайык ишкананын жетекчилиги тарабынан даярдалган.
- Аудитордук тапшырманын шарттары АЭС 210го ылайык финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор модификацияланбаган («оң») пикирди билдирүү негиздүү болуп саналат деген тыянакка келди.
- Бул аудитке карата колдонулуучу тиешелүү этикалык талаптар Бухгалтерлердин этикасынын эл аралык стандарттары боюнча кеңештин *Кесипкөй бухгалтерлердин этика кодексин*, ошондой эле бул юрисдикциядагы аудитке тиешелүү этикалык талаптарды камтыйт жана аудитор тигил, ошондой эле башка талаптарга шилтемени жасайт.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор АЭС 570ке (кайра каралган) ылайык өзүнүн ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишкананын кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышына негиз болушу мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместиктин жоктугу жөнүндө тыянак чыгарды.
- Аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымат АЭС 701ге ылайык кабарланды.
- Аудитор аудитордук корутундунун күнүнө чейинки бүткүл башка маалыматты алды жана анда олуттуу бурмалоолорду тапкан жок.
- Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөлдүк кылуу үчүн жооптуу жактар финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жооптуу жактар болуп саналбайт.
- Финансылык отчеттуулуктун аудитине карата толуктоо иретинде аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү боюнча милдеттерге ээ.

ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТТУУЛУК ЖӨНҮНДӨ ПИКИРДИ КАЛЫПТАНДЫРУУ ЖАНА
КОРУТУНДУНУ ТҮЗҮҮ

Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусу

ABC ишканасынын акционерлерине [же башка талаптагыдай даректелүүчү]

Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду¹

Пикир

Биз ABC ишканасынын (Ишкана) финансылык отчеттуулугунун аудитин жүргүздүк, ал 20X1-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча финансылык абалы жөнүндө отчеттон, жыйынды киреше жөнүндө отчеттон, өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр жөнүндө отчеттон жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчеттон, ошондой эле финансылык отчеттуулукка карата эскертүүлөрдөн, анын ичинде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача серебинен турат.

Биздин пикирибиз боюнча, тиркелген финансылык отчеттуулук 20X1-жылдын 31-декабрына карата ишкананын финансылык абалын (же финансылык абалы жөнүндө), ошондой эле көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн анын финансылык натыйжалуулугун (же финансылык натыйжалуулугу жөнүндө) жана акча каражаттарынын кыймылын (же кыймылдары жөнүндө) Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) ылайык бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат (же *анык жана ишенимдүү түшүнүктү берет*).

Пикир билдирүү үчүн негиз

Биз аудитти Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык жүргүздүк. Биздин жоопкерчилигибиз көрсөтүлгөн стандарттарга шайкеш, андан ары биздин корутундубуздун «*Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги*» бөлүмүндө ачып көрсөтүлөт. Бухгалтерлердин этикасынын эл аралык стандарттары боюнча кеңештин *Кесипкөй бухгалтерлердин этика кодексине* (БЭЭСК Кодекси) жана [юрисдикциянын *аталышы*] финансылык отчеттуулугуна биздин аудитибизге карата колдонулуучу этикалык талаптарга ылайык ишканага карата биз көз карандысызбыз жана биз ушул талаптарга жана БЭЭСК Кодексине ылайык башка этикалык милдеттерди аткардык. Биз өзүбүз алган аудитордук далилдер биздин пикирибизди билдирүү үчүн негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат деп ойлойбуз.

¹ Эгерде «Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет» деген экинчи кошумча аталыш колдонулбаса, «Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» деген кошумча аталыш талап кылынбайт

Аудиттин негизги маселелери

Аудиттин негизги маселелери – булар, биздин кесипкөй ой жүгүртүүбүзгө ылайык, үстүдөгү мезгил үчүн финансылык отчеттуулук жагынан биздин аудитибиз үчүн алда канча маанилүү болуп саналган маселелер. Бул маселелер бүтүндөй алганда жана бул отчеттуулук жөнүндө биздин пикирибизди калыптандырууда финансылык отчеттуулук жагынан биздин аудитибиздин контекстинде каралды жана биз бул маселелер боюнча айрым пикирди билдирбейбиз.

[АЭС 701ге ылайык аудиттин ар бир негизги маселесинин сыпаттамасы.]

Башка маалымат [же башка аталыш, эгерде зарыл болсо, мисалы, «Финансылык отчеттуулуктан жана ал жөнүндө аудитордук корутундудан айырмаланган маалымат»]

[АЭС 720да (кайра каралган) камтылган корутундуларды түзүүгө карата талаттарга ылайык корутунду түзүү – АЭС 720га (кайра каралган) 2-тиркемедеги 1-мисалды караңыз.]

Финансылык отчеттуулук үчүн жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын жоопкерчилиги²

Жетекчилик көрсөтүлгөн финансылык отчеттуулукту ФОЭСке³ ылайык даярдоо жана ишенимдүү берүү үчүн жана ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбаган финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчилик зарыл деп эсептеген ички контролдоо системасы үчүн жоопкерчилик тартат.

Жетекчилик Ишкананы жоюуга, анын ишин токтотууга ниеттенген же жоюудан же ишти токтотуудан тышкары, анда кандайдыр бир башка реалдуу альтернатива жок болгон учурларды кошпогондо, финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчилик өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишкананын кудуретин баалоо үчүн, ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө тиешелүү маалыматтарды тиешелүү учурларда ачып көрсөттүү үчүн жана ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолдордун негизинде отчеттуулукту түзүү үчүн жоопкерчилик тартат.

² Аудитордук корутундулардын бул мисалдарынын текстинде конкреттүү юрисдикциянын укуктук жөнгө салуусуна ылайык «жетекчилик» жана «корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар» деген терминдерди башка терминдерге алмаштыруу талап кылынышы мүмкүн.

³ Эгерде жетекчиликтин жоопкерчилиги анык жана ишенимдүү түшүнүктү берүүчү финансылык отчеттуулукту даярдоодо турса, бул төмөнкүдөй түрдө баяндалышы мүмкүн: «Жетекчилик Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык анык жана ишенимдүү түшүнүктү бере турган финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жана.... үчүн жоопкерчилик тартат».

Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар ишкананын финансылык отчеттуулугун даярдоого көзөмөлдүк кылуу үчүн жоопкерчилик тартат.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

Биздин максат финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбайт деген акылга сыярлык ишенимди алууда жана биздин пикирди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууда турат. Акылга сыярлык ишеним ишенимдүүлүктүн жогорку деңгээлин билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит олуттуу бурмалоолор болгон учурда аларды дайыма табат деген кепилдик болуп саналбайт. Бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин же каталардын натыйжасы болушу мүмкүн жана, эгерде алар өз-өзүнчө же жыйындысында ушул финансылык отчеттуулуктун негизинде кабыл алынуучу пайдалануучулардын экономикалык чечимдерине таасир этиши мүмкүн деп негиздүү болжолдоого мүмкүн болсо, олуттуу деп эсептелет.

Ушул стандарттын 41(b)-пункту төмөндө сунуш кылынган карартылган текст аудитордук корутундунун тиркемесине жайгаштырылышы мүмкүн экендигин түшүндүрөт. 41(c)-пункт мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары муну жасоого ачык формада уруксат берген учурларда тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын расмий сайтына расмий сайттагы сыпаттама аудитордун жоопкерчилигинин төмөндө келтирилген сыпаттамасын чагылдырган жана ага карама-каршы келбеген шартта бул материалды аудитордук корутундуга киргизүүнүн ордуна аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасын камтыган шилтемесин берүүгө боло тургандыгын түшүндүрөт.

АЭСке ылайык жүргүзүлүүчү аудиттин алкагында биз бүткүл аудиттин аралыгында кесипкөй ой жүгүртүүнү колдонобуз жана кесипкөй скептицизмди сактайбыз. Мындан тышкары, биз төмөнкүлөрдү аткарабыз:

- ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоонун тобокелдиктерин табабыз жана баалайбыз; бул тобокелдиктерге жооп иретинде аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгабыз жана жүргүзөбүз; биздин пикирди билдирүү үчүн негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналган аудитордук далилдерди алабыз. Ак ниетсиз аракеттердин натыйжасында олуттуу бурмалоолорду таппай калуу тобокелдиги катанын натыйжасында олуттуу бурмалоону таппай калуу тобокелдигине караганда жогору, анткени ак ниетсиз аракеттер көмүскө бүтүмдү, жасалмалоону, атайлап таштап кетүүнү, маалыматты бурмалап көрсөтүүнү же ички контролдоо системасын кыйгап өтүүчү аракеттерди камтышы мүмкүн;
- ишкананын ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикир билдирүү максатында эмес, жагдайларга ылайык келген аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгуу максатында аудит үчүн мааниси бар ички контролдоо системасынын түшүнүгүн алабыз⁴;

⁴ Бул сунуш аудитор ошондой эле финансылык отчеттуулуктун аудити менен катар ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикирди билдирүүгө милдеттүү болгон учурда тиешелүү түрдө өзгөртүлөт.

- колдонулуучу эсеп саясатынын ойдогудай мүнөзүн жана жетекчилик эсептеп чыккан жана маалыматты ачып көрсөтүүгө ылайык келген баалоо сандарынын негиздүүлүгүн баалайбыз;
- жетекчилик ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө жол берүүнү колдонушунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө тыянак, ал эми алынган аудитордук далилдердин негизинде – алардын натыйжасында өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишканын кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар же жоктугу жөнүндө тыянак чыгарабыз. Эгерде биз олуттуу айкын эместиктин болушу жөнүндө тыянакка келсек, биз өзүбүздүн аудитордук корутундубузда көңүлдү финансылык отчеттуулуктагы маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүгө бурууга же, эгерде маалыматты ушундай ачып көрсөтүү ойдогудай эмес болуп саналса, пикирибизди модификациялоого тийишпиз. Биздин тыянактарыбыз аудитордук корутундубуздун күнүнө чейин алынган аудитордук далилдерге негизделген. Бирок келечектеги окуялар жана шарттар Ишкана өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга кудуретин жоготушуна алып келиши мүмкүн;
- бүтүндөй алганда финансылык отчеттуулукту берүүнү, анын түзүмүн жана мазмунун, анын ичинде маалыматты ачып көрсөтүүнү, ошондой эле финансылык отчеттуулук анын негизинде турган операцияларды жана окуяларды алардын ишенимдүү берилиши камсыз кылынгыдай түрдө көрсөтө тургандыгын же жоктугун баалоону жүргүзөбүз.

Биз корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүүнү жүзөгө ашырып, аларга башкалардан тышкары, аудиттин пландалган көлөмү жана мөөнөттөрү жөнүндө, ошондой эле аудиттин натыйжалары боюнча олуттуу сын-пикирлер жөнүндө, анын ичинде аудиттин процессинде биз тапкан ички контролдоо системасынын олуттуу кемчиликтери жөнүндө маалыматтарды жеткиребиз.

Биз ошондой эле корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга билдирүүнү беребиз, анда биз көз карандысыздык жагынан бардык тиешелүү этикалык талаптарды сактагандыгыбыз жана аудитордун көз карандысыздыгына таасир этет деп негиздүү түрдө эсептөөгө боло турган бардык өз ара мамилелер жана башка маселелер жөнүндө, ал эми зарыл учурларда – тиешелүү этияттык чаралары жөнүндө маалымат бергенибиз көрсөтүлөт.

Биз корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга жеткирген маселелердин ичинен биз үстүдөгү мезгил үчүн финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн алда канча маанилүү болгон жана, тиешелүү түрдө, аудиттин негизги маселелери болуп саналган маселелерди аныктайбыз. Биз бул маселелерди өзүбүздүн аудитордук корутундубузда сүрөттөйбүз, буга ушул маселелер жөнүндө маалыматты ачык ачып көрсөтүү мыйзамда же ченемдик

актыда тыюу салынган учурлар же биз кандайдыр бир маселе жөнүндө маалымат биздин корутундубузда билдирилүүгө тийиш эмес деген тыянакка келген өтө сейрек учурлар кирбейт, анткени мындай маалыматтын терс натыйжалары аны кабарлоодон алынуучу коомдук маанилүү пайдадан ашып түшөт деп негиздүү түрдө болжолдоого болот

Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет

Аудитордук корутундунун ушул бөлүмүнүн формасы жана мазмуну мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары тарабынан буйрук кылынган корутундуларды жана отчетторду берүү боюнча аудитордун башка милдеттеринин мүнөзүнө байланыштуу болот. Маалымат берүү боюнча башка милдеттер Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарында каралган корутундуларды жана отчетторду «Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» бөлүмүнүн курамында берүү боюнча милдеттердин алкагында берилген темаларга кирген учурларды кошпогондо, сыпатталышы башка мыйзамдарда, ченемдик актыларда же аудиттин улуттук стандарттарында каралган маселелер (мындан ары «маалыматты берүү боюнча башка милдеттер» деп аталат) ушул бөлүмдө каралууга тийиш. Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык берилүүчү, Аудиттин эл аралык стандарттарынын жоболорунда каралган эле темаларды чагылдырган корутундулар жана отчеттор аудитордук корутундунун туюнтмалары маалыматты берүү боюнча башка милдеттерди жана Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарынан келип чыккан баяндалыштарды так аныктаган шартта, мындай талаптар бар болгон шартта бириктирилиши (башкача айтканда «Финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» бөлүмүнө тиешелүү баш аталыш менен киргизилиши) мүмкүн.

Анын натыйжалары боюнча көз карандысыз аудитордун ушул аудитордук корутундусу чыгарылган аудит боюнча тапшырманын жетекчиси – [аты-жөнү].

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук уюмдун атынан, аудитордун атынан же болбосо экөөнүн тең атынан кол коюу]

[Аудитордун дарегин]

[Күнү]

2-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган бириктирилген финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутундусу

Аудитордук корутундунун ушул мисалынын максаттары үчүн төмөнкүдөй жагдайлар болжолдонот:

- Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкананын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган бириктирилген финансылык отчеттуулугунун толук комплектинин аудити жүргүзүлгөн. Бул аудит ишкананы жана анын туунду ишканаларын камтыган топтун аудити болуп саналат (башкача айтканда АЭС 600 колдонулат).
- Бириктирилген финансылык отчеттуулук ФОЭСке (жалпы багыттагы концепция) ылайык ишкананын жетекчилиги тарабынан даярдалган.
- Аудитордук тапшырманын шарттары АЭС 210го ылайык бириктирилген финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор модификацияланган («оң») пикирди билдирүүсү негиздүү болуп саналат деген тыянакка келген.
- Бухгалтерлердин этикасынын эл аралык стандарттары боюнча кеңештин *Кесипкөй бухгалтерлердин этика кодекси* бул аудитке карата колдонулуучу бардык тиешелүү этикалык талаптарды камтыйт.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор алардын натыйжасында өзүнүн ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишкананын кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместиктин жоктугу жөнүндө АЭС 570ке (кайра каралган) ылайык тыянак чыгарган.
- Аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалымат АЭС 701ге ылайык кабарландырылган.
- Аудитор аудитордук корутундунун күнүнө чейин бүткүл башка маалыматты алды жана анда олуттуу бурмалоолорду тапкан жок.
- Бириктирилген финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөлдүк кылуу үчүн жооптуу жактар бириктирилген финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жооптуу жактар болуп саналбайт.
- Финансылык отчеттуулуктун аудитине кошумча түрдө аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү боюнча милдеттерге ээ.

Көз карандысыз аудитордун аудитордук корутундусу

ABC ишканасынын акционерлерине [же башка тиешелүү даректелүүчү]

Бириктирилген финансылык отчеттуулуктун аудитинин жыйынтыгы боюнча корутунду⁵

Пикир

Биз ABC ишканасынын жана анын туунду ишканаларынын (Топ) бириктирилген финансылык отчеттуулугунун аудитин жүргүздүк, ал 20X1-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча финансылык абал жөнүндө бириктирилген отчеттон, жыйынды киреше жөнүндө бириктирилген отчеттон, өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр жөнүндө бириктирилген отчеттон жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктай турган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө бириктирилген отчеттон, ошондой эле бириктирилген финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдөн, анын ичинде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача сербинен турат.

Биздин пикирибиз боюнча, тиркелген бириктирилген финансылык отчеттуулук 20X1-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Топтун консолидацияланган финансылык абалын (же консолидацияланган финансылык абалы жөнүндө), ошондой эле анын консолидацияланган финансылык натыйжалуулугун (же консолидацияланган финансылык натыйжалуулугу жөнүндө) жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын консолидацияланган кыймылын (же кыймылы жөнүндө) Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) ылайык бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат (же *анык жана ишенимдүү түшүнүктү берет*).

Пикир билдирүү үчүн негиз

Биз Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык аудитти жүргүздүк. Көрсөтүлгөн стандарттарга ылайык биздин жоопкерчилигибиз корутундубуздун «*Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги*» бөлүгүндө мындан ары ачып көрсөтөт. Биз Бухгалтерлердин этикасынын эл аралык стандарттары боюнча кеңештин *Кесипкөй бухгалтерлердин этика кодексине* (БЭЭСК Кодекси) ылайык Топко карата көз карандысызбыз жана биз БЭЭСК Кодексине ылайык башка этикалык милдеттерди аткардык. Биз алынган аудитордук далилдер өз пикирибизди билдирүүгө негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат деп ойлойбуз.

⁵ Эгерде «Башка мыйзамдык же ченемдик талаптарга ылайык отчет» деген экинчи баш аталыш колдонулбаса, «Бириктирилген финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» баш аталышы талап кылынбайт.

Аудиттин негизги маселелери

Аудиттин негизги маселелери – бул, биздин кесипкөй ой жүгүртүүбүзгө ылайык, үстүдөгү жыл үчүн финансылык отчеттуулукка биздин аудитибиз үчүн алда канча маанилүү болуп саналган маселелер. Бул маселелер бүтүндөй алганда жана бул отчеттуулук жөнүндө биздин пикирибизди калыптандырууда бириктирилген финансылык отчеттуулукка биздин аудитибиздин контекстинде каралды жана биз бул маселелер жөнүндө өзүнчө пикирибизди билдирбейбиз.

[АЭС 701ге ылайык аудиттин ар бир негизги маселесинин сыпаттамасы.]

Башка маалымат [же, эгерде зарыл болсо, мисалы, «Финансылык отчеттуулуктан жана ал жөнүндө аудитордук корутундудан айырмаланган маалымат»]

[АЭС 720да (кайра каралган) камтылган корутундуларды түзүүгө карата талаптарга ылайык корутундуну түзүү – АЭС 720нын (кайра каралган) 2-тиркемесиндеги 1-мисалды караңыз.]

Бириктирилген финансылык отчеттуулук үчүн жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактардын жоопкерчилиги⁶

Жетекчилик ФОЭСке⁷ ылайык көрсөтүлгөн бириктирилген финансылык отчеттуулукту даярдоо жана ишенимдүү берүү үчүн жана ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбаган бириктирилген финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчилик зарыл деп эсептеген ички контролдоо системасы үчүн жоопкерчилик тартат.

Бириктирилген финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчилик өзүнүн ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга Топтун кудуретин баалоо үчүн, ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө тиешеси бар маалыматтарды тиешелүү учурларда ачып көрсөтүү үчүн жана ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолдордун негизинде отчеттуулукту түзүү үчүн жоопкерчилик тартат, буга жетекчилик Топту жоюуга, анын ишин токтотууга ниеттенген же анда ишти жоюудан же токтотуудан тышкары, кандайдыр бир башка реалдуу альтернатива жок болгон учурлар кирбейт.

Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар Топтун финансылык отчеттуулугун даярдоого көзөмөлдүк кылуу үчүн жоопкерчилик тартат.

⁶ Же конкреттүү юрисдикциядагы мыйзамдык базанын контекстинде башка ылайыктуу термин

⁷ Эгерде жетекчиликтин жоопкерчилиги анык жана ишенимдүү түшүнүктү бере турган финансылык отчеттуулукту даярдоодо турса, бул төмөнкүдөй түрдө туюнтулушу мүмкүн: «Жетекчилик Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык анык жана ишенимдүү түшүнүктү берген финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жана ... үчүн жоопкерчилик тартат».

Бириктирилген финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

Биздин максат финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбай тургандыгына акылга сыярлык ишенимди алууда жана биздин пикирди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууда турат. Акылга сыярлык ишеним ишенимдүүлүктүн жогорку деңгээлин билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит олуттуу бурмалоолор бар болгон учурда аларды дайыма таап чыгат дегендиктин кепилдиги болуп саналбайт. Бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин жана каталардын натыйжасы болушу мүмкүн жана, эгерде алар өз-өзүнчө же жыйындысында ушул финансылык отчеттуулуктун негизинде кабыл алынуучу пайдалануучулардын экономикалык чечимдеринде таасир этиши мүмкүн деп болжолдоо негиздүү болсо, олуттуу деп эсептелет.

Ушул стандарттын 41(b)-пункту төмөндө сунуш кылынган карартылган текст аудитордук корутундунун тиркемесине жайгаштырылышы мүмкүн экендигин түшүндүрөт. 41(c)-пункт мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары муну жасоого айкын формада уруксат берген учурларда расмий сайттагы сыпаттама төмөндө келтирилген аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасын чагылдырган жана ага карама-каршы келбеген шартта бул материалды аудитордук корутундуга кошуунун ордуна аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасын камтыган тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын расмий сайтына шилтемени берүүгө боло тургандыгын түшүндүрөт.

Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлүп жаткан аудиттин алкагында биз кесипкөй ой жүгүртүүнү колдонобуз жана бүткүл аудиттин жүрүшүндө кесипкөй скептицизмди сактайбыз. Мындан тышкары, биз төмөнкүлөрдү аткарабыз:

- ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолордон улам финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоо тобокелдиктерин табабыз жана баалайбыз; бул тобокелдиктерге жооп иретинде аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгабыз жана жүргүзөбүз; биздин пикирди билдирүүгө негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналган аудитордук далилдерди алабыз. Ак ниетсиз аракеттердин натыйжасында олуттуу бурмалоону таппай калуу тобокелдиги катанын натыйжасында олуттуу бурмалоону таппай калуу тобокелдигине караганда жогору, анткени ак ниетсиз аракеттер көмүскө бүтүмдү, жасалмалоону, атайлап таштап кетүүнү, маалыматты бурмалап көрсөтүүнү же ички контролдоо системасын кыйгап өтүүчү аракеттерди камтышы мүмкүн;
- Топтун ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикирди билдирүү максатында эмес, жагдайга ылайык келген аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгуу максатында аудит үчүн мааниси бар ички

контролдоо системасы түшүнүгүн алабыз⁸

- колдонулуучу эсеп саясатынын ойдогудай мүнөзүн жана жетекчилик эсептеп чыккан баалануучу маанилердин жана маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүнүн негиздүүлүгүн баалайбыз.
- жетекчилик ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө жол берүүнү колдонушунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө тыянак, ал эми алынган аудитордук далилдердин негизинде – алардын натыйжасында өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга Топтун кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар же жоктугу жөнүндө тыянак чыгарабыз. Эгерде биз олуттуу айкын эместиктин болушу жөнүндө тыянакка келсек, биз өзүбүздүн аудитордук корутундубузда көңүлдү финансылык отчеттуулуктагы маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүгө бурууга же, эгерде маалыматты ушундай ачып көрсөтүү ойдогудай эмес болуп саналса, пикирибизди модификациялоого тийишпиз. Биздин тыянактарыбыз аудитордук корутундубуздун күнүнө чейин алынган аудитордук далилдерге негизделген. Бирок келечектеги окуялар жана шарттар Топ өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга кудуретин жоготушуна алып келиши мүмкүн;
- бүтүндөй алганда финансылык отчеттуулукту берүүнү, анын түзүмүн жана мазмунун, анын ичинде маалыматты ачып көрсөтүүнү, ошондой эле финансылык отчеттуулук анын негизинде турган операцияларды жана окуяларды аларды ишенимдүү берүү камсыз кылгыдай түрдө көрсөтө тургандыгын же жоктугун баалоону жүргүзөбүз;
- бириктирилген финансылык отчеттуулук жөнүндө пикир билдирүү үчүн ишканалардын финансылык маалыматына же топтун ичиндеги ишке тиешелүү талаптагыдай жетиштүү аудитордук далилдерди алабыз. Биз Топтун аудитине жетекчилик кылуу, аны контролдоо жана жүргүзүү үчүн жооп беребиз. Биз өзүбүздүн аудитордук пикирибиз үчүн толук жооптуу бойдон калабыз.

Биз корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүүнү жүзөгө ашырып, аларга башкалардан тышкары, аудиттин пландалган көлөмү жана мөөнөттөрү жөнүндө, ошондой эле аудиттин натыйжалары боюнча олуттуу сын-пикирлер жөнүндө, анын ичинде аудиттин процессинде биз тапкан ички контролдоо системасынын олуттуу кемчиликтери жөнүндө маалыматтарды жеткиребиз.

Биз ошондой эле корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга биз көз карандысыздык жагынан бардык тиешелүү этикалык талаптарды

⁸ Бул сунуш аудитор ошондой эле финансылык отчеттуулуктун аудити менен катар ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикир билдирүүгө милдеттүү болгон учурда тиешелүү түрдө өзгөртүлүшү мүмкүн.

Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактарга жеткирилген маселелердин ичинен биз үстүдөгү мезгил үчүн бириктирилген финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн алда канча маанилүү болгон жана, тиешелүү түрдө, аудиттин негизги маселелери болуп саналган маселелерди аныктайбыз. Биз бул маселелерди өзүбүздүн аудитордук корутундубузда сүрөттөйбүз, буга ушул маселелер жөнүндө маалыматты ачык ачып көрсөтүү мыйзамда же ченемдик актыда тыюу салынган же өтө сейрек учурларда биз көйгөй жөнүндө биздин отчетто билдирүүнүн кереги жок деп эсептеген учурлар кирбейт, анткени бул жагымсыз кесепеттерге алып келет, коомдук кызыкчылыктар үчүн ушундай баарлашуудан алынуучу пайдадан ашып түшөт деп күтүү акылга сыярлык болот.

Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык отчет

[Аудитордук корутундунун ушул бөлүмүнүн формасы жана мазмуну мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары буйрук кылган корутундуларды жана отчетторду берүү боюнча аудитордун башка милдеттеринин мүнөзүнө байланыштуу болот. Сыпатталышы башка мыйзамдарда, ченемдик актыларда же аудиттин улуттук стандарттарында каралган (мындан ары «маалымат берүү боюнча башка милдеттер» деп аталат) маселелер ушул бөлүмдө каралууга тийиш, буга маалымат берүү боюнча башка милдеттер Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарында «Бириктирилген финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» бөлүмүнүн курамында каралган корутундуларды жана отчетторду берүү боюнча милдеттердин алкагында берилген ошол эле темаларга тиешелүү болгон учурлар кирбейт. Башка мыйзамдык жана ченемдик талаптарга ылайык берилүүчү, Аудиттин эл аралык стандарттарынын жоболорунда каралган ошол эле темаларды чагылдырган корутундулар жана отчеттор аудитордук корутундунун баяндалыштары маалымат берүү боюнча ушундай башка милдеттерди жана Аудиттин эл аралык стандарттарынын талаптарынан келип чыккан баяндалыштарды так ажыраткан шартта, мындай талаптар бар болгон шартта бириктирилиши (башкача айтканда тиешелүү баш аталыштар менен «Бириктирилген финансылык отчеттуулуктун аудитинин натыйжалары боюнча корутунду» бөлүмүнө киргизилиши] мүмкүн.

Натыйжалары боюнча көз карандысыз аудитордун ушул аудитордук корутундусу чыгарылган аудит боюнча тапшырманын жетекчиси, – [аты-жөнү].

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук уюмдун атынан, аудитордун атынан же болбосо экөөнүн тең атынан кол коюу]

[Аудитордун дарегин]

[Күнү]

3-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкана болуп саналбаган ишканын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду

Аудитордук корутундунун ушул мисалынын максаттары үчүн төмөнкүдөй жагдайлар болжолдонот:

- Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкана болуп саналбаган ишканын ишенимдүү берүү концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугунун толук топтомунун аудити жүргүзүлдү. Бул аудит топтун аудити болуп саналбайт (башкача айтканда, АЭС 600 колдонулбайт).
- Финансылык отчеттуулук ФОЭСке (жалпы багыттагы концепция) ылайык ишканын жетекчилиги тарабынан даярдалды.
- Аудитордук тапшырманын шарттары АЭС 210го ылайык финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор модификацияланбаган («оң») пикирди билдирүү негиздүү болуп саналат деген тыянакка келди.
- Аудитке карата тиешелүү юрисдикцияда кабыл алынган тиешелүү этикалык талаптар колдонулат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор АЭС 570ке (кайра каралган) ылайык, алардын натыйжасында өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишканын кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместиктин жоктугу жөнүндө тыянак чыгарды.
- Аудитордон АЭС 701ге ылайык аудиттин негизги маселелери жөнүндө маалыматты кабарлоо талап кылынбайт жана ал кандайдыр бир башка себептер боюнча муну жасоо чечимин кабыл алган жок.
- Аудитор аудитордук корутундунун күнүнө чейин бүткүл башка маалыматты алды жана анда олуттуу бурмалоолорду тапкан жок.
- Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөл кылуу үчүн жооптуу жактар финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жооптуу жактар болуп саналбайт.
- Аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү боюнча милдеттерге ээ эмес

- **Аудитор тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын сайтында аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасына шилтемени берүү чечимин кабыл алды.**

КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРДУН АУДИТОРДУК КОРУТУНДУСУ

ABC ишканасынын акционерлерине [же башка тиешелүү даректелүүчү]

Пикир

Биз ABC ишканасынын (Ишкана) финансылык отчеттуулугунун аудитин жүргүздүк, ал 20X1-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча финансылык абал жөнүндө отчеттон, жыйынды киреше жөнүндө отчеттон, өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр жөнүндө отчеттон жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчеттон, ошондой эле финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдөн, анын ичинде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача сербиден турат.

Биздин пикирибиз боюнча, тиркелген финансылык отчеттуулук 20X1-жылдын 31-декабрына карата ишкананын финансылык абалын (же финансылык абалы жөнүндө), ошондой эле анын финансылык натыйжалуулугун (же финансылык натыйжалуулугу жөнүндө) жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылын (же кыймылдары жөнүндө) Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (ФОЭС) ылайык бардык олуттуу мамилелерде туура чагылдырат (же анык *жана ишенимдүү түшүнүктү берет*).

Пикир билдирүү үчүн негиз

Биз Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык аудитти жүргүздүк. Көрсөтүлгөн стандарттарга ылайык биздин жоопкерчилигибиз корутундубуздун *«Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги»* бөлүгүндө мындан ары ачып көрсөтүлөт. Биз [юрисдикциянын аталышы] финансылык отчеттуулук аудитибизге карата колдонулуучу этикалык талаптарга ылайык ишканага көз карандысызбыз жана биз бул талаптарга ылайык башка этикалык милдеттерибизди аткардык. Биз өзүбүз алган аудитордук далилдер өз пикирибизди билдирүүгө негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат деп ойлойбуз.

Башка маалымат [же башка аталыш, эгерде зарыл болсо, мисалы, «Финансылык отчеттуулуктан жана ал жөнүндө аудитордук корутундудан айырмаланган маалымат»]

[АЭС 720да (кайра каралган) камтылган корутундуларды түзүүгө карата талаптарга ылайык корутундуну түзүү – АЭС 720нын (кайра каралган) 2-тиркемесиндеги 1-мисалды караңыз.]

Жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчилиги⁹

Жетекчилик ФОЭСке¹⁰ ылайык көрсөтүлгөн финансылык отчеттуулукту даярдоо жана ишенимдүү берүү үчүн жана аны жетекчилик ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбаган финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн зарыл деп эсептеген ички контролдоо системасы үчүн жоопкерчилик тартат.

Финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчилик өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга Ишкананын кудуретин баалоо үчүн, ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө тиешеси бар маалыматтарды тиешелүү учурларда ачып көрсөтүү үчүн жана ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолдун негизинде отчеттуулукту түзүү үчүн жоопкерчилик тартат, буга жетекчилик Ишкананы жоюуга, анын ишин токтотууга ниеттенген же анда жоюудан же ишти токтотуудан тышкары, кандайдыр бир башка реалдуу альтернатива жок болгон учурлар кирбейт.

Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар ишкананын финансылык отчеттуулугун даярдоо процессине көзөмөлдүк кылуу үчүн жоопкерчилик тартат.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

Биздин максатыбыз финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбай тургандыгына акылга сыярлык ишенимди алууда жана биздин пикирибизди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууда турат. Акылга сыярлык ишенич ишенимдүүлүктүн жогорку даражасын билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит олуттуу бурмалоолор бар болгон учурда аларды дайыма табат деген кепилдик болуп саналбайт. Бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин же каталардын натыйжасы болушу мүмкүн жана, эгерде алар өз өзүнчө же жыйындысында бул финансылык отчеттуулуктун негизинде кабыл алынуучу пайдалануучулардын экономикалык чечимдерине таасир этиши мүмкүн деп негиздүү түрдө болжолдоого мүмкүн болсо, олуттуу деп эсептелет.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилигинин андан аркы сыпаттамасы [Уюмдун *аталышы*] сайтта [*сайтка шилтеме*] дареги боюнча

⁹ Же конкреттүү юрисдикциядагы мыйзамдык базанын контекстинде башка ылайыктуу термин

¹⁰ Эгерде жетекчиликтин жоопкерчилиги анык жана ишенимдүү түшүнүктү бере турган финансылык отчеттуулукту даярдоодо турса, бул төмөнкүдөй түрдө баяндалышы мүмкүн: «Жетекчилик Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык анык жана ишенимдүү түшүнүктү берген финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жана ... үчүн жоопкерчилик тартат».

берилген. Бул сыпаттама биздин аудитордук корутундубуздун бир бөлүгү болуп саналат.

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук уюмдун атынан, аудитордун атынан же болбосо экөөнүн тең атынан кол коюу]

[Аудитордун дареге]

[Күнү]

4-мисал. Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкана болуп саналбаган ишканынын жалпы багыттагы шайкештик концепциясына ылайык даярдалган финансылык отчеттуулугу жөнүндө аудитордук корутунду

Аудитордук корутундунун ушул мисалынын максаттары үчүн төмөнкүдөй жагдайлар болжолдонот:

- Баалуу кагаздары уюштурулган соодага киргизилген ишкана болуп саналбаган ишканынын финансылык отчеттуулугунун толук комплектинин аудити жүргүзүлдү. Финансылык отчеттуулукту мыйзамдын же ченемдик актынын талаптарына ылайык берүү зарыл. Бул аудит топтун аудити болуп саналбайт (башкача айтканда, АЭС 600 колдонулбайт).
- Финансылык отчеттуулук ишканынын жетекчилиги тарабынан X юрисдикциясындагы финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясына (XYZ мыйзамы) (башкача айтканда, пайдалануучулардын кеңири чөйрөсүнүн жалпы маалыматтык муктаждыктарын канааттандыруу максатында мыйзамдын же ченемдик актынын талаптарын камтыган, бирок ишенимдүү берүү концепциясы болуп саналбаган финансылык отчеттуулукту даярдоо концепциясына) ылайык даярдалды.
- Аудитордук тапшырманын шарттары финансылык отчеттуулукту АЭС 210го ылайык даярдоо үчүн жетекчиликтин жоопкерчилигин чагылдырат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор модификацияланбаган («оң») пикирди билдирүү негиздүү болуп саналат деген тыянакка келди.
- Аудитке бул юрисдикцияда кабыл алынган тиешелүү этикалык талаптар колдонулат.
- Алынган аудитордук далилдердин негизинде аудитор алардын натыйжасында АЭС 570ке (кайра каралган) ылайык өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишканынын кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместиктин жоктугу жөнүндө тыянак чыгарды.
- Аудитордон АЭС 701ге ылайык аудиттин негизги маселелери жөнүндө бааларды кабарлоо талап кылынбайт жана ал кандайдыр бир башка себептер боюнча муну жасоо чечимин кабыл алган жок.
- Аудитор аудитордук корутундунун күнүнө чейинки бүткүл башка маалыматты алды жана анда олуттуу бурмалоолорду тапкан жок.

- **Финансылык отчеттуулукту түзүүгө көзөмөлдүк кылуу үчүн жооптуу жактар финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жооптуу жактар болуп саналбайт.**
- **Аудитор жергиликтүү мыйзамдарда каралган башка отчетторду түзүү боюнча милдеттерге ээ эмес.**

КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРДУН АУДИТОРДУК КОРУТУНДУСУ

[Тийиштүү даректелүүчү]

Пикир

Биз ABC ишканасынын (Ишкана) финансылык отчеттуулугунун аудитин жүргүздүк, ал 20X1-жылдын 31-декабрына карата финансылык абал жөнүндө отчеттон, пайда жана зыяндар жөнүндө отчеттон, өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр жөнүндө отчеттон жана көрсөтүлгөн күнгө карата аяктаган жыл үчүн акча каражаттарынын кыймылы жөнүндө отчеттон, ошондой эле финансылык отчеттуулукка эскертүүлөрдөн, анын ичинде эсеп саясатынын негизги жоболорунун кыскача серебинен турат.

Биздин пикирибиз боюнча, ишкананын тиркелген финансылык отчеттуулугу X юрисдикциясындагы XYZ мыйзамына ылайык бардык олуттуу мамилелерде даярдалды.

Пикир билдирүү үчүн негиз

Биз Аудиттин эл аралык стандарттарына (АЭС) ылайык аудитти жүргүздүк. Көрсөтүлгөн стандарттага ылайык биздин жоопкерчилигибиз корутундубуздун *«Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги»* бөлүгүндө мындан ары ачып көрсөтүлөт. Биз [юрисдикциянын аталышы] финансылык отчеттуулук аудитибизге карата колдонулуучу этикалык талаптарга ылайык ишканага көз карандысызбыз жана биз бул талаптарга ылайык башка этикалык милдеттерибизди аткардык. Биз өзүбүз алган аудитордук далилдер өз пикирибизди билдирүүгө негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналат деп ойлойбуз

Башка маалымат [же башка аталыш, эгерде зарыл болсо, мисалы, «Финансылык отчеттуулуктан жана ал жөнүндө аудитордук корутундудан айырмаланган маалымат»]

[АЭС 720да (кайра каралган) камтылган корутундуларды түзүүгө карата талаптарга ылайык корутундуну түзүү – АЭС 720нын (кайра каралган) 2-тиркемесиндеги 1-мисалды караңыз.]

Жетекчиликтин жана корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактардын финансылык отчеттуулук үчүн жоопкерчилиги¹¹

Жетекчилик көрсөтүлгөн финансылык отчеттуулукту Х¹² юрисдикциядагы ХҮЗ мыйзамына ылайык даярдоо үчүн жана жетекчилик ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбаган финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн зарыл деп эсептеген ички контролдоо системасы үчүн жоопкерчилик тартат.

Финансылык отчеттуулукту даярдоодо жетекчилик өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишкананын кудуретин баалоо үчүн, ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө тиешеси бар маалыматтарды тиешелүү учурларда ачып көрсөтүү үчүн жана ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгү жөнүндө божомолдордун негизинде отчеттуулукту түзүү үчүн жоопкерчилик тартат, буга жетекчилик Ишкананы жоюуга, анын ишин токтотууга ниеттенген же анда жоюудан же ишти токтотуудан тышкары, кандайдыр бир башка реалдуу альтернатива жок болгон учурлар кирбейт.

Корпоративдик башкаруу үчүн жооп берүүчү жактар ишкананын финансылык отчеттуулугун даярдоого көзөмөлдүк кылуу үчүн жоопкерчилик тартат.

Финансылык отчеттуулуктун аудити үчүн аудитордун жоопкерчилиги

Биздин максатыбыз финансылык отчеттуулук ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолорду камтыбай тургандыгына акылга сыярлык ишенимди алууда жана биздин пикирибизди камтыган аудитордук корутундуну чыгарууда турат. Акылга сыярлык ишеним ишенимдин жогорку деңгээлин билдирет, бирок Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлгөн аудит олуттуу бурмалоолор бар болгон учурда аларды дайыма табат деген кепилдик болуп саналбайт. Бурмалоолор ак ниетсиз аракеттердин же каталардын натыйжасы болушу мүмкүн жана, эгерде алар өз өзүнчө же жыйындысында бул финансылык отчеттуулуктун негизинде кабыл алынуучу пайдалануучулардын экономикалык чечимдерине таасир этиши мүмкүн деп негиздүү түрдө болжолдоого мүмкүн болсо, олуттуу деп эсептелет.

Ушул стандарттын 41(b)-пункту төмөндө сунуш кылынган каратылган текст аудитордук корутундунун тиркемесине жайгаштырылышы мүмкүн экендигин түшүндүрөт. 41(c)-пункт мыйзам, ченемдик акт же аудиттин улуттук стандарттары муну жасоого айкын формада уруксат берген учурларда расмий сайттагы сыпаттама төмөндө келтирилген аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасын чагылдырган жана ага карама-каршы келбеген шартта бул материалды аудитордук

¹¹ Же конкреттүү юрисдикциядагы мыйзамдык базанын контекстинде башка ылайыктуу термин

¹² Эгерде жетекчиликтин жоопкерчилиги анык жана ишенимдүү түшүнүктү бере турган финансылык отчеттуулукту даярдоодо турса, бул төмөнкүдөй түрдө баяндалышы мүмкүн: «Жетекчилик Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык анык жана ишенимдүү түшүнүктү берген финансылык отчеттуулукту даярдоо үчүн жана ... үчүн жоопкерчилик тартат».

корутундуга кошуунун ордуна аудитордун жоопкерчилигинин сыпаттамасын камтыган тиешелүү ыйгарым укуктуу органдын расмий сайтына шилтемени берүүгө боло тургандыгын түшүндүрөт.

Аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык жүргүзүлүп жаткан аудиттин алкагында биз кесипкөй ой жүгүртүүнү колдонобуз жана бүткүл аудиттин аралыгында кесипкөй скептицизмди сактайбыз. Мындан тышкары, биз төмөнкүлөрдү аткарабыз:

- ак ниетсиз аракеттерден же каталардан улам олуттуу бурмалоолордон улам финансылык отчеттуулукту олуттуу бурмалоо тобокелдиктерин табабыз жана баалайбыз; бул тобокелдиктерге жооп иретинде аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгабыз жана жүргүзөбүз; биздин пикирди билдирүү үчүн негиз болушу үчүн жетиштүү жана талаптагыдай болуп саналган аудитордук далилдерди алабыз. Ак ниетсиз аракеттердин натыйжасында олуттуу бурмалоону таппай калуунун тобокелдиги катанын натыйжасында олуттуу бурмалоону таппай калуу тобокелдигине караганда жогору, анткени ак ниетсиз аракеттер көмүскө бүтүмдү, жасалмалоону, атайлап таштап кетүүнү, маалыматты бурмалап көрсөтүүнү же ички контролдоо системасын кыйгап өтүүчү аракеттерди камтышы мүмкүн;
- ишкананын ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикирди билдирүү максатында эмес, жагдайга ылайык келген аудитордук жол-жоболорду иштеп чыгуу максатында аудит үчүн мааниси бар ички контролдоо системасы түшүнүгүн алабыз;¹³
- колдонулуучу эсеп саясатынын ойдогудай мүнөзүн жана жетекчилик эсептеп чыккан баалануучу маанилердин жана маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүнүн негиздүүлүгүн баалайбыз.
- жетекчилик ишмердүүлүктүн үзгүлтүксүздүгүнө жол берүүнү колдонушунун максатка ылайыктуулугу жөнүндө тыянак, ал эми алынган аудитордук далилдердин негизинде – алардын натыйжасында өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга ишкананын кудуретине кыйла шектенүүлөр келип чыгышы мүмкүн болгон окуяларга же шарттарга байланыштуу олуттуу айкын эместик бар же жоктугу жөнүндө тыянак чыгарабыз. Эгерде биз олуттуу айкын эместиктин болушу жөнүндө тыянакка келсек, биз өзүбүздүн аудитордук корутундубузда көңүлдү финансылык отчеттуулуктагы маалыматты тиешелүү ачып көрсөтүүгө бурууга же, эгерде маалыматты ушундай ачып көрсөтүү ойдогудай эмес болуп саналса, пикирибизди модификациялоого тийишпиз. Биздин тыянактарыбыз аудитордук корутундубуздун күнүнө чейин алынган аудитордук далилдерге негизделген. Бирок келечектеги окуялар жана шарттар Ишкана өз ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз улантууга кудуретин жоготушуна алып келиши мүмкүн.

¹³ Бул сунуш аудитор ошондой эле финансылык отчеттуулуктун аудити менен катар ички контролдоо системасынын натыйжалуулугу жөнүндө пикирди билдирүүгө милдеттүү болгон учурда тиешелүү түрдө өзгөртүлөт.

Биз корпоративдик башкаруу үчүн жооптуу жактар менен маалыматтык өз ара аракеттенүүнү жүзөгө ашырып, аларга башкалардан тышкары, аудиттин пландаштырылган көлөмү жана мөөнөттөрү жөнүндө, ошондой эле аудиттин натыйжалары боюнча олуттуу эскертүүлөр жөнүндө, анын ичинде биз аудиттин процессинде тапкан ички контролдоо системасынын маанилүү кемчиликтери жөнүндө маалыматты жеткиребиз.

[Конкреттүү юрисдикциянын талаптарына жараша аудитордук уюмдун атынан, аудитордун атынан же болбосо экөөнүн тең атынан кол коюу]

[Аудитордун дарегин]

[Күнү]